

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra biologie a environmentálních studií

**CHOV GEKONČÍKA NOČNÍHO V MATEŘSKÉ ŠKOLE A JEHO VYUŽITÍ
K PROBUZENÍ A PROHLoubENÍ ZÁJMU DĚTÍ O PŘÍRODU**

The breeding of a leopard gecko in a kindergarten and it's utilization for
awakening and intensifying children's interest in nature

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph. D.

Autor bakalářské práce: Marie Kovalová

Studijní obor: Učitelství pro MŠ

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: březen, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Chov gekončíka nočního v mateřské škole a jeho využití k probuzení a prohloubení zájmu dětí o přírodu vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Kateřině Jančaříkové, Ph. D. za její čas, ochotu, přínosné rady, připomínky a kritiku během zpracovávání mé bakalářské práce.

Abstrakt

Tato práce je zaměřena na téma vzájemného působení zvířete a dítěte předškolního věku. Seznamuje nás s problematikou chovu gekončků nočních v mateřské škole (s jeho klady i záporů). Na základě kazuistik popisuje vliv gekončků nočních na osobnost dítěte předškolního věku v mateřské škole.

Hlavní metodou výzkumu je zúčastněné nestrukturované pozorování jednotlivců i celé skupiny dětí z jednotřídní mateřské školy Lísteček. Mateřská škola Lísteček je určena pro děti od 3 do 7 let, složení dětí je tedy heterogenní. Kapacita mateřské školy je stanovena maximálně pro 28 dětí a je součástí malotřídní základní školy.

Nástrojem k zaznamenávání jednotlivých situací, interakcí mezi dětmi a gekončiky, byl použit videozáznam, fotogalerie, dotazníkové šetření provedené mezi rodiči dětí, které do dané mateřské školy dochází.

Byl pozorován přirozený zájem dětí o exotická zvířata, školní chov byl hodnocen pozitivně, u dětí byl podpořen zájem o získávání nových informací týkající se nejen školního chovu. Kontakt s gekončiky přinášel dětem radost, pozitivní emoce, zklidnění, rozvoj smyslů, pocit odpovědnosti a spolupráce při péči o gekončiky a ohleduplného chování vůči všem živým tvorům.

Klíčová slova -

Zoorehabilitace, vzdělávání za pomoci zvířat, gekončík noční, exotické zvíře, interakce, mateřská škola, dítě předškolního věku, chov, personál, rodiče

Abstract

This thesis is focused on the theme of the reciprocal action of animals and pre-school children. It introduces us to the breeding of leopard geckos in kindergartens (with its benefits and disadvantages). Based on case studies, it describes a leopard gecko's influence on preschool children's personalities in kindergarten.

The main method of research involves observing individual children as well as a group of children in a one-room kindergarten, Lístek. Kindergarten Lístek enrolls children from 3 to 7 years of age, so the composition of children is heterogenic. The maximum capacity of the kindergarten is 28 children and it is part of a primary school.

Individual situations and interactions between the children and the geckos were recorded by videorecording, photogallery and questionnaire examinations between parents and children conducted by the kindergarten.

The children exhibited a natural interest in the exotic animals and the school breeding was evaluated positively. The children's interest in new information was not limited to the school breeding program, they showed interest in the natural world as well. The contact with the geckos brought the children joy, positive emotions, and were a calming influence. Other benefits were the development of the five senses, learning to cooperate while taking care of the geckos, an increased sense of responsibility and a more caring, thoughtful attitude and awareness of all living beings.

Keywords -

zoorehabilitation, education with animal help, leopard gecko, exotic animal, interaction, kindergarten, preschool child, breeding, staff, parents

Obsah:

Úvod.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1. Děti a zvířata.....	7
1.1 Pozitivní působení zvířat na děti.....	8
1.2 Další pozitiva vzdělávání za pomoci zvířat.....	9
1.3 Negativa vzdělávání za pomoci zvířat.....	10
2. Humánně-animální interakce.....	11
3. Welfare.....	12
3.1 Welfare zvířat v návštěvním programu.....	12
3.2 Welfare zvířat v třídním chovu.....	12
3.3 Welfare zvířat v přírodě.....	12
4. Zoorehabilitace, zooasistence, zooterapie.....	13
4.1 Nejznámější typy zoorehabilitací.....	13
4.2 Zooasistence a její rozdělení.....	14
5. Podoby vzdělávání za pomoci zvířat.....	14
5.1 Návštěvní program.....	15
5.2 Třídní nebo školní chov.....	15
5.3 Péče o volně žijící živočichy.....	15
5.4 Užitkový chov.....	15
6. Gekončík noční.....	16
6.1 Popis.....	16
6.2 Výskyt a způsob života.....	16
6.3 Rozmnožování.....	17
6.4 Z odchovu mláďat u chovatele.....	17
6.5 Potrava.....	17
6.6 Manipulace.....	17
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	18
7. Školní chov.....	18
7.1 Podmínky, zajištění chovu a výběr druhu zvířete.....	18
7.2 Činnosti s gekončíky.....	19
7.3 Pravidla pro kontakt s gekončíky.....	19
7.4 Adaptace gekončíků i dětí.....	19
7.5 Konkrétní činnosti při interakci s gekončíky.....	20

7.5.1 Pozorování gekončků v teráriu.....	20
7.5.2 Vlastní interakce s gekončkem.....	21
7.5.3 Zvládnutí krizových situací spojených s chovem gekončků.....	21
7.5.3.1 Komentáře dětí k řešení krizových situací.....	22
8. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	23
8.1 Hlavní principy RVP PV.....	23
8.2 Klíčové kompetence.....	23
8.2.1 Kompetence k učení.....	24
8.2.2 Kompetence k řešení problémů.....	25
8.2.3 Komunikativní kompetence.....	26
8.2.4 Sociální a personální kompetence.....	26
8.2.5 Činnosti a občanské kompetence.....	27
8.3 Vzdělávací obsah RVP PV.....	29
8.3.1 Dítě a jeho tělo.....	29
8.3.2 Dítě a jeho psychika.....	31
Jazyk a řeč.....	31
Poznávací schopnosti a funkce.....	32
Sebepojetí, city, vůle.....	33
8.3.3 Dítě a ten druhý.....	34
8.3.4 Dítě a společnost.....	35
8.3.5 Dítě a svět.....	37
9. Výzkum.....	39
9.1 Cíle výzkumu.....	39
9.2 Zvolené metody.....	39
9.3 Vlastní výzkum.....	40
9.3.1 Zúčastněné pozorování.....	40
9.3.2 Dotazník pro rodiče týkající se chovu gekončků nočních v MŠ.....	40
9.4 Výsledky výzkumu.....	41
9.4.1 Chov gekončků nočních v MŠ – pozorování.....	41
9.4.1.1 Komentáře k pozorování.....	43
9.4.1.2 Pozitiva chovu gekončků nočních v MŠ.....	44
9.4.1.3 Negativa chovu gekončků nočních v MŠ.....	45
9.4.2 Analýza dotazníků pro rodiče.....	45
10. Diskuze.....	48
11. Závěr.....	50

12. Seznam použité literatury.....	51
13. PŘÍLOHY.....	56
Příloha 1. Souhlas rodičů.....	57
Příloha 2. Ukázka vyplněného dotazníku pro rodiče.....	58
Příloha 3. DVD disk s fotografickou a videodokumentací.....	60

ÚVOD

I přestože jsem vyrůstala ve městě, měla jsem k přírodě velmi blízko. V malém bytě, kde jsem žila s rodiči a bratrem, žilo také několik druhů různých plazů, obojživelníků a rybiček. Proto jsem od raného dětství měla volný přístup k těmto terarijním zvířatům. Také pro mě bylo samozřejmostí mít pro dítě přijatelnější (mazlivá) zvířata, vyzkoušela jsem si své chovatelské umění na křečcích roborovských a džungarských, na pískomilech, morčatech a zakrslých králících. Naše rodina trávila i většinu volného času v přírodě, kde otec vždy našel zajímavá zvířata k pozorování. Například užovky či slepýše pod kusem kůry, různé ještěrky v kamenných zídkách a další. Vždy jsme se u takového objevu zastavili a otec vyprávěl o právě nalezeném druhu zvířete. Nikdy mě nenapadlo, že stejné zážitky nemají i ostatní děti. Považovala jsem tento styl života za standardní a běžný. Až později jsem pochopila, že jsem v dětství měla neobyčejné štěstí.

Po dokončení střední pedagogické školy a nástupu do svého prvního zaměstnání jsem začala zjišťovat, jak to vlastně funguje ve většině rodin. Každé pondělí děti vyprávěly zážitky z víkendu a u většiny dětí to byl nějaký zážitek z obchodního domu či z televizního programu. A i odpoledne po odchodu z mateřské školy byla většina dětí odkázána na hry ve svém pokojíku plném elektronických hraček. V přírodě odpoledne trávilo jen minimum rodin.

V dnešní době je mnoho rodin, kde se k dětem zážitky a zkušenosti z přímého kontaktu v přírodě příliš nedostanou, a tyto děti jsou tak ochuzené o přímý kontakt s živými organismy. Přitom je důležité děti v raném dětství seznámit s co nejrozmanitější florou a faunou, jelikož v pozdějším věku mají děti již různé zažité předsudky a některých živočichů se bojí či štítí. Také je prokázáno, že pozitivní vliv zvířat na děti má vliv na jejich sebevědomí, empatii, řešení sociálních problémů a ke zvýšení koncentrace a pozornosti. V dnešní době mají děti k přírodě dál, také díky neustálé výstavbě nových staveb a tím ubývání přirozeného prostředí, kde bylo možné pozorovat obojživelníky a jiné volně žijící živočichy.

V současnosti se otázkou odcizování člověka přírodě (Strejčková, 2005) zabývá stále více odborníků a také zařazení environmentální výchovy do všech vzdělávacích oblastí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání dává dětem větší šanci seznámat se s přírodou a poznávat živé organismy.

Při práci v městské mateřské škole jsem byla překvapena, že většina dětí doma nemá možnost interakce s žádným zvířetem. Tyto děti reagovaly na setkání s exotickými plazy zvědavě, ale zároveň i odmítavě. Podobně děti reagovaly i na setkání s morčetem, křečkem či psem. Bohužel jsem v této mateřské škole neměla možnost děti s živočichy seznámit podrobněji. Paní ředitelka nedovolila do mateřské školy pořídit ani akvárium.

Ve vesnické mateřské škole, kde pracuji v současnosti, mají děti k přírodě blíž a také není problém v pořízení školního chovu, což je pro děti velmi přínosné.

Ve své práci chci ověřit teorii, že pro děti je kontakt se zvířaty přínosný (zlepšení motoriky, empatie) a vzbuzuje v nich hlubší zájem o přírodu. K ověření této teorie jsem do mateřské školy pořídila terárium s párem gekončků nočních. Nejprve terárium s gekončkem sloužilo převážně jen k pozorování exotických zvířat, avšak postupně jsem děti podporovala v interakci s gekončkem v prostoru třídy, kdy děti poznávaly, jak se gekonček pohybuje ve volném prostoru, jaká je stavba jeho těla, proč má například dlouhé drápky a také, že i gekonček může být tvorem vhodným k hlazení a navazování přátelství.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Děti a zvířata

I v našem věku elektroniky, se všemi jeho skutečnými i domnělými zápory, platí, že děti a zvířata jsou k sobě magicky přitahovány. Často si vzájemně projevují spontánní náklonnost a vycházejí spolu bez problémů, k oboustrannému prospěchu (Herrscher, Gröble, 1994).

Proč tomu tak je? Je dobré se ohlédnout do minulosti, kdy bylo soužití lidí a zvířat v harmonii. Zvíře patřilo k člověku jako jeho přirozený průvodce. Kromě zvířat chovaných pro obživu měl člověk často i zvířata chovaná jako společníky. Také je známo, že děti si často oblíbily některé z hospodářských zvířat a to pak bránily před jeho osudem. V knize Děti z Bullerbynu se například jedna z hlavních dětských hrdinek starala s dojemnou péčí o jehně.

Proč tedy děti zvířecí kamarády potřebují? Protože dětem právě v této oblasti chybí partner, a to často ve věku, kdy neumějí vyjádřit své nejrůznější požadavky, hledají za něj náhradu. Formou hry s vymyšlenými kamarády vyjadřují své myšlenky a pocity, čímž se jejich prožitek zesiluje. Má-li však dítě nějaké zvíře, nastoupí tento přítel na místo vysněného kamaráda a pomáhá dítěti jeho prožitky a zraní zpracovávat a vstřebávat. Niternost vztahu dítěte a zvířete se vyznačuje často touto zvláštní kvalitou (Herrscher, Gröble, 1994).

„Není tedy divu, že ještě dnes, v době televize, počítačových her a nejrůznějších elektronických hraček, zájem dětí o domácí zvířata nikterak neupadá, ale naopak sílí“ (Matějček, 2013, str. 112). Zůstává ale otázkou, zda tomu tak opravdu je, neboť v současném trendu zrychleného životního stylu není u dětí zájem o domácí zvířata příliš podporován a některým dětem ani nechybí, protože si neumí představit, jaké to je mít čtyřnohého kamaráda, a tak po něm netouží. V rodinách, kde mají děti k přírodě blíže bude situace jiná a jejich zájem o domácí zvířata neupadá, ale sílí.

V různých publikacích se píše o pozitivním vlivu interakce dětí a zvířat, ale bohužel ne všem dětem je tato možnost dovolena. Přitom zvíře v rodině je pro dítě i učitelem. V předškolním dítěti probouzí úctu k přírodě a zájem o její prozkoumávání, dítě se také učí odpovědnosti a pravidelnosti při péči o zvířecího společníka. Také si upevňuje pocit důležitosti (musí se o zvíře starat, nakrmit je, popř. venčit) a hlavně navazuje hluboké přátelství.

„Dnešní dětská psychologie nám říká, že je tu velká příležitost k povzbuzení duševního vývoje dítěte žádoucím směrem, k formování některých žádoucích postojů a k potlačení těch nežádoucích, ba dokonce k léčení některých duševních těžkostí či poruch“ (Matějček, 2013, str. 96). A tak tedy, ať to slyšíme rádi nebo nerádi, děti by se měly se zvířaty seznamovat, měly by je poznávat a pokud je to možné, měly by s nimi žít, mít je ve své blízkosti. V předškolním věku je samozřejmě nutná asistence rodičů či jiné dospělé osoby při péči o zvíře. Ale zároveň je v předškolním období nejlepší doba pro pořízení zvířecího společníka, protože dítě v této době doslova nasává informace a nové poznatky jako houba. A také ještě nemá zažitě předsudky k některým tvorům (například štitivost k bezobratlým živočichům).

Z psychologie je známo, že děti prožívají skoro všechno jinak než dospělí. Na rozdíl od dospělých netouží po logickém objasňování skutečnosti. Mnohé z toho, co je z hlediska dospělých nevhodné, může u dětí klidně obstát, protože děti připouští různé pravdy. Dospělí tím bývají často zaskočeni a dětem nerozumějí. Děti se jim pak chápavě smějí a naznačují tím, že jim jejich nevědomost odpouštějí. Dospělý by neměl do dětského světa zasahovat, můžeme ho pouze s úžasem a zájmem sledovat, ale nepokoušejme se ho nikdy narušovat logickým vysvětlováním (Herrscher, Gröble, 1994).

„Pro malé děti, jsou domácí zvířata vydatným zdrojem zajímavých podnětů, svou pohyblivostí a jinými životními projevy. Dítě se seznamuje s živým tvorem, který má podobné projevy a podobné potřeby jako ono samo. Také jí, také spí a koná svou potřebu. Bolí ho to, když se mu ubližuje, dovede mít radost ze života, ale dovede se i bránit proti nepříjemnostem z okolí“ (Matějček, 2013, str. 113).

1.1 Pozitivní působení zvířat na děti

Kladný vztah mezi dítětem a zvířetem je možné stručně vyjádřit slovy „dávat a brát“. Dítě má ve zvířeti jedinečného společníka s nímž může komunikovat. Zvíře zase získává prostřednictvím dítěte potřebné sociální kontakty a zdroj potravy. Často jsou zvířecími kamarády dětí sociálně žijící zvířata. Právě ta může dítě přijmout jako náhradu za chybějícího lidského partnera, a tak může vzniknout kladný vztah. Soužití s živým tvorem a pravidelná péče o něj, má podle některých odborníků obrovský a nenahraditelný vliv na rozvoj osobnosti dítěte (Matějček, 2013). Citový život dítěte se ve společnosti živého kamaráda neustále obohacuje, dítě se necítí samo, navíc se učí odpovědnosti a soustavnosti. Obzvlášť velký význam má zvíře v rodinách s jedním dítětem.

Jedináček může nalézt v živém tvorovi společníka a přítele, který mu je schopen (do jisté míry) nahradit chybějícího sourozence a na druhé straně si zvyká, že není na světě sám a že se veškeré dění v rodině netočí pouze kolem něho (Smrčková, Smrček, 1990).

Při domech dětí a mládeže, při školách a také při některých zoologických zahradách existuje množství zájmových kroužků, které se orientují na práci s dětmi i mládeží. Vztah ke zvířatům se zřídka kdy získá naráz, a proto je třeba umožnit dětem věnovat se jeho rozvíjení od útlého dětství nejen v různých zařízeních a organizacích, ale i doma. Jen pouhé pozorování zvířat v jejich ubikacích přináší stále nové informace z jejich života. Každý chovatel by si měl umět najít dost času na pozorování svých chovanců. Sednout si ve chvílce volna k akváriu nebo ke kleci s papoušky a sledovat pestré životní projevy zvířat je odměna za mnoho hodin práce, kterou jsme věnovali péči o naše svěřence. Kromě toho se tímto způsobem můžeme přesvědčit o jejich dobrém zdravotním stavu a o tom, že jim v našem chovatelském zařízení skutečně nic nechybí. Vnímavý člověk brzy zjistí, jak nesmírně zajímavé a rozmanité jsou životní projevy všech živočichů, dokonce i těch nejméně nápadných a nejobyčejnějších, jak odlišně se chovají při přijímání potravy, při rozmnožování, či spánku.

K. Jančaříková a J. Bravencová (2010) popisují v metodické příručce „*Vyučování za pomoci malých živočichů*“ pozitiva a i negativa chovu exotických zvířat ve školách. Pozitiva chovu klasifikuje buď na úroveň jedince – konkrétního žáka, nebo na úroveň třídního kolektivu. Na úrovni **jedince** dochází k rozvoji environmentální senzitivity, k rozvoji klíčových kompetencí a dalších osobnostních charakteristik a také ke zklidnění, odbourávání stresu a ke zlepšení postoje ke škole (žák se do školy více těší). Na úrovni **třídního kolektivu** dochází ke zlepšení komunikace. Žáci se učí pracovitosti a přítomnost zvířete ve třídě lze využít k demonstraci mnoha přirozených jevů a cyklů (sekání trávy, kompostování podestýlky, hnojení trávníku, smrt). Prostřednictvím kontaktu s živým tvorem se žáci přibližují přírodě. Zvyšuje se také komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou (Jančaříková, Bravencová, 2010).

1.2 Další pozitiva vzdělávání za pomoci zvířat

Ve své knize „Co, kdy a jak ve výchově dětí“ se profesor Z. Matějček (2013) zmiňuje o pozitivním působení živého tvora na dítě. Vyzdvihuje, že péče o živého tvora v dítěti vytváří pocit odpovědnosti, stimuluje smyslový aparát dítěte i jeho intelektové schopnosti a je přínosný pro výchovu k toleranci, ohleduplnosti, k respektování práv a potřeb druhého. Má tedy nezastupitelnou úlohu ve výchově dětí.

Pokud je tedy třídní chov veden v souladu s welfare a o zvířata v chovu je dobře postaráno, je tato zkušenost pro děti nezastupitelná. Na úrovni jedince dochází k rozvoji environmentální senzitivity, rozvoji klíčových kompetencí a dalších osobnostních charakteristik, ale také ke zklidnění, odbourávání stresu a ke zlepšení postoje ke škole (Jančaříková, Havlová, 2014).

„Kontakt se zvířaty má velmi kladný vliv na znalosti o přírodě a na chování žáků. Nejpriznivější důsledky jsme pozorovali u žáků, kteří o zvíře sami pečovali. Dítě se od živočicha, který je na člověku plně závislý, může naučit rozumět citům a potřebám druhých, což mu pomáhá také při vcítění se do svých bližních. Děti, které se setkávají se zvířaty, mají vyšší sebeúctu než jejich vrstevníci bez možnosti takového soužití“ (Kellnerová, 2013, str. 8).

1.3 Negativa vzdělávání za pomoci zvířat

Negativa chovu zvířat ve své knize „Co, kdy a jak ve výchově dětí“ Z. Matějček (2013, str. 114) zmiňuje - *„pokud dítě trpí nějakou alergií nebo má k ní sklon, je nutné poradit se s dětským lékařem a jeho radou se pak řídit. Ostatně, je dobré poradit se vždy. I zvířata mají parazity, mají nemoci, mají některé nečnosti, dovedou rušit, dovedou obtěžovat – zkrátka, jejich přítomnost v rodině nesmí nikoho ohrožovat, nikoho dráždit, nikomu kazit život.“* Ustoupíme i v těch případech, kdy je dítě úzkostné a zvířete se až příliš bojí, nebo když se ho bojí někdo z dospělých, nebo když má ke zvířatům příliš silný odpor, když se určitých zvířat štítí. **Výchovný prospěch ze soužití se zvířaty můžeme totiž čekat jen tehdy, když to přináší radost, potěšení a dobrou náladu oběma stranám, tj. lidem i zvířatům** (Matějček, 2013).

Negativa chovu exotických zvířat ve školách můžeme rozdělit na globální a lokální.

Globální negativa spočívají v riziku, že učitelé budou více podceňovat potřebu žáků trávit čas ve venkovním prostředí. Jenže ani třída s mnoha živými tvory v teráriích a akváriích nemůže plnohodnotně nahradit skutečnou komplexitu přírodních ekosystémů. Paradoxně tak může docházet k hlubšímu odcizování dětí od přírody (Jančaříková, 2010). Za další globální negativum považuje K. Jančaříková (2010) posun od chovu užitkových zvířat k chovu exotických zvířat. Dále se také prohlubuje vykořenění z tradičních funkčních systémů (soběstačné hospodářství) a zvyšuje se ekologická stopa současného člověka.

Lokální negativa se projevují při neodborně vedeném chovu. Jedná se především o inhibici rozvoje environmentální senzitivity, kterou způsobuje ztotožnění se s nekvalitní péčí, ať už se jedná o týrání nebo o dlouhodobé nerespektování jejich potřeb (časté a nadměrné vyrušování, nedostatek prostoru, nevyvážená strava, nešetrná manipulace).

„Významným negativem je také riziko přemnožení, nevhodné nakládání s chovatelským přebytkem či chov nevhodného jedince“ (Jančaříková, 2010, str. 21). „Třídní chov je nutné vést vždy svědomitě, aby byla zvířatům zajištěna dostatečná péče (voda, vhodná a rozmanitá potrava), vhodný pravidelně čištěný prostor, dostatek podnětů a klid. Nedbale vedený chov je zcela kontraproduktivní, protože hrozí riziko, že se děti časem ztotožní s tím, že se o zvířata mohou starat nedbale“ (Jančaříková, Bravencová, 2010, str. 14).

2. Humánně-animální interakce

J. Odendaal, píše, že jedním z význačných příkladů interspecifického vztahu je vztah mezi lidmi a zvířaty v zájmových chovech. Zvířata vhodná pro zájmové chovy jsou velmi často zvířata vysoce sociální, ale i chov druhů méně sociálních dokáže naplnit potřebu pozornosti svých majitelů. Dále také vysvětluje, že čím větší je potřeba pozornosti nebo čím vyšší stupeň sociálního chování zvíře vykazuje, tím úspěšnější může být vazba mezi člověkem a zvířetem. Pokud takováto prospěšná interakce mezi dvěma sociálními druhy dosáhne rovnováhy, je možné o ní hovořit jako o sociálním symbiotickém vztahu neboli o soužití, které oběma stranám vyhovuje. *„Vztahy mezi lidmi a zvířaty se dostaly do popředí zájmu s ohledem na sociální obsah a humánně-animální uspořádání, která jsou pro lidi tolik přitažlivá a prospěšná. Překvapivé vazby byly popsány rovněž mezi páry zvířat rozdílných druhů“ (Odendaal, 2007, str. 46).*

J. Odendaal (2007) se zmiňuje o tom, že mnoho lidí často pociťuje silnou touhu po soužití se zvířaty jako po sociálním doplňku. Je možné dokonce říci, že zvířata v zájmových chovech vděčí od dávných dob za svou existenci právě této touze. Tato doplňková soužití ukazují, že dokonce i osoby, které zjevně nepotřebují úlevu od psychických nebo jiných problémů, mohou získat těžko definovatelnou psychickou podporu z trvalé společnosti zvířete. V těchto případech může být soužití velmi intimní, jelikož zvíře sdílí se svým majitelem i domov. *„Dvojice „dítě-pes“, které se v současné době studují za použití vědeckých metod, přijímala veřejnost s vlídným porozuměním již od dávných dob“ (Odendaal, 2007, str. 47).* Je také velmi důležité pro vyváženost humánně-animálních interakcí dodržovat welfare.

3. Welfare

„Welfare je termín, který popisuje kvalitu života zvířete. „Welfare zahrnuje dostatek jídla, stálý přístup k vodě, vhodnou ubikaci, přiměřené množství podnětů, umožnění sociálního života a dostatečnost odpočinku“ (Jančaříková, 2009, str. 3). „Dnes je na zvíře stále častěji nahlíženo novým způsobem, jako na partnera či společníka a prostředníka osobnostního rozvoje jedince nebo zlepšení psychosociálního klimatu skupiny. Naše civilizace se tak navrácí k myšlení a chování některých přírodních národů, které často navazovaly vztahy nejen humánní (člověk-člověk), ale také humánně – animální (člověk-zvíře)“ (Jančaříková, 2010, str. 17).

Jak uvedly ve své publikaci K. Jančaříková a J. Havlová (2014):

3.1 Welfare zvířat v návštěvním programu zahrnuje:

- transport (rychlý, ve vhodných přepravních nádobách, které jsou izolovány, aby zvířata nebyla vystavena náhlým změnám teploty),
- vhodnou demonstrační ubikaci, popř. s vodou či potravou,
- náležitý odpočinek během aktivity (zvířata se střídají nebo se děti věnují nejen živočichům, ale také doprovodným činnostem),
- stanovení maximální doby intenzivní práce za den a týden, v programech využíváme jen zdravé jedince v dobré kondici, u druhů odchycených z přírody vypuštění do místa po programu.

3.2 Welfare zvířat v třídním chovu zahrnuje:

- vhodnou ubikaci (dostatek prostoru, členitost, vybavení, herní prvky),
- vhodné umístění ubikace vzhledem k přímému slunci, průvanu atd.,
- stálý přístup k vodě a k potravě (dle specifik druhu),
- zajištění doby odpočinku v souladu s přirozeným biorytmem,
- stanovení a nepřekračování maximální možné doby práce denně a týdně (intenzivního kontaktu s dětmi),
- možnost vnitrodruhových sociálních kontaktů – chov v párech nebo vhodně složených sociálních skupinách,
- včasné přemísťování dospívajících mláďat, aby nedošlo k bojům o pozice, náležitou veterinární péčí (prevence i léčba).

3.3 Welfare zvířat v přírodě zahrnuje:

- příkrmování vhodnou potravou,
- dezinfekci budek a hnízdních míst,
- klid v době hnízdění nebo péče o mláďata.

4. Zoorehabilitace, zooasistence, zooterapie

„Pojmem zooterapie rozumíme pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka. Ať už jde o zlepšení paměti, motoriky, komunikace nebo zmírnění stresu, je zde zvíře vždy v roli prostředníka neboli koterapeuta“ (Velemínský, 2007, str. 30).

Je známo, že zvířecí společník dokáže dospělé osoby i děti rozveselit ve smutných chvílích, dokonce může pomoci i od fyzické bolesti a také zprostředkovává komunikaci se zbytkem světa. Pokud interakce mezi člověkem a zvířetem probíhá v rámci zooterapie či zooasistence, musíme si uvědomit, že důležitou osobností je i zoterapeut, který rozhoduje, zda, kdy a jak přítomnosti zvířete využije k dané činnosti.

Termínům zooterapie a zooasistence je v dnešní době nadřazen pojem **zoorehabilitace**, kterým se zejména rozumí pozitivní působení zvířete na člověka. Prostřednictvím koterapeuta se klientům zlepšuje paměť, motorika i komunikace. Také dochází ke zmírnění stresu. *„Rozdíl mezi zakončením „-terapie“ proti zakončení „-asistence“ spočívá v osobě, která humánně-animální interakci koordinuje. Zooasistenci může provádět pedagog, psycholog nebo psovod (nebo chovatel či zoolog), zatímco zooterapii může provádět pouze terapeut (fyzioterapeut), případně tým fyzioterapeut + psycholog + psovod (zoolog). Ve skutečnosti se oba tyto termíny často zaměňují, resp. je stále používán zavádějící termín „terapie“ (Jančaříková, 2010, str. 12).*

4.1 Nejznámější typy zoorehabilitací

- **Canisterapie** - jedná se o využití psa při zooterapii. Tato metoda rehabilitace převážně slouží k podpoře zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá interakce mezi člověkem a psem.
- **Felinoterapie** - jedná se o využití kočky při zooterapii. Tato metoda je založena na kontaktu člověka s kočkou, při němž dochází k vzájemnému pozitivnímu působení.
- **Hiporehabilitace** - jedná se o využití koně při zooterapii. Tato metoda je využívána zejména jako fyzioterapeutická metoda, léčebné pedagogicko-psychologické ježdění jako metoda léčby v psychosociální oblasti a parajezdectví (Velemínský, 2007).
- **Delfinoterapie** - jedná se o využití delfína v rámci zooterapie.
- **Ornitoterapie** - jedná se o využití ptactva v rámci zooterapie.
- **Insektoterapie** - jedná se o využití hmyzu v rámci zooterapie.

K zooterapii se v dnešní době využívají i další druhy živočichů. Nejčastěji mezi ně patří drobní savci, obojživelníci, akvarijní rybičky a některé druhy plazů. Dále se v dnešní době rozšiřuje využití hospodářských zvířat, jako jsou kozy a ovce. Tato zvláštní forma zooterapie se nazývá **farmingterapie** neboli terapie prostřednictvím práce na farmě.

4.2 Zooasistence a její rozdělení

Základem je cílené využití humánně-animálních interakcí. Do zooasistence patří pomoc zvířete při kompenzaci postižení (nejznámější jsou vodící psi, doprovodní psi pro neslyšící nebo epileptiky), pro potřeby pedagogiky jsou nejvýznamnější:

Aktivity za pomoci zvířat - AAA (Animal Assistend Activities) - volné kontakty člověka a zvířete, které jsou zaměřené na zlepšení kvality života klienta nebo na přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností. Hlavním cílem je obecná aktivizace klienta.

Typickými technikami jsou hlazení zvířete (dotyky), hry, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace, rozhovor o zvířeti, procvičování paměti apod. AAA se používá ve stacionářích, domovech důchodců, v psychiatrických léčebnách, v léčebnách pro dlouhodobě nemocné a při práci s dětmi s mentálním nebo kombinovaným postižením.

Vzdělávání za pomoci zvířat - AAE (Animal Assisted Education) - spontánní nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta. Hlavním cílem je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji, resp. rozvoji kolektivu, ve kterém AAE probíhá. Typickými technikami jsou předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku a hry, manipulace se zvířetem za účelem rozvoje motoriky a komunikace. Přítomnost zvířete plní funkci motivace k učení a také "ledolamky" při komunikačních bariérách, ať již na úrovni učitel - žák nebo žák - žák. Pro AAE se používají nejen psi, kočky, koně, ale i bezobratlí nebo hmyz (tzv. Insektoterapie) (Jančaříková, 2010).

5. Podoby vzdělávání za pomoci zvířat

Kontaktem se zvířaty se u dětí odbourává stres, zlepšuje se motorika a zvyšuje se sebevědomí i koncentrace. Dále se jím napomáhá řešit sociální i školní obtíže a prohlubuje se jím zájem o přírodu. „*Je dokázáno, že lidem, kteří se mazlili s domácími zvířaty, stoupaly hladiny endorfinů a dalších látek ovlivňujících pocit spokojenosti, pohody a štěstí*“ (Odendaal, 2007, str. 53).

V současné době se u nás objevují tyto podoby vzdělávání za pomoci zvířat:

5.1 Návštěvní program

Návštěvní program probíhá buď ve třídě nebo mimo ni. Do třídy (skupiny dětí) je přineseno zvíře, které děti pozorují a jsou seznámeny s jeho životem. Takovéto vzdělávání za pomoci živočichů je pro děti přínosné tím, že se můžou během krátké doby seznámit hned s několika druhy zvířat. V současné době si učitelé mohou vybrat z několika zajímavých návštěvních programů, které pořádají různé organizace, jako jsou například stanice mladých přírodovědců, myslivci, lesy ČR a sokolníci. Jinou podobnou možností je pozvat si chovatele z řad rodičů a přátel školy. „*Další variantou je program, na který žáci dojdou na místo chovu (např. do stáji na hiporehabilitaci)*“ (Jančaříková, 2010, str. 13).

5.2 Třídní nebo školní chov

„*Je realizován prostřednictvím dlouhodobé (z pohledu chovaného zvířete celoživotní) péče o vhodně vybraný druh živočicha, popř. o ekosystémový komplex (například akvárium). Úspěch třídního chovu závisí do značné míry na výběru vhodného druhu a jedince*“ (Jančaříková, 2010, str. 14). O třídní chov je potřeba se velmi pečlivě starat, dopřát zvířatům dostatek potravy, vody, světla, ale i odpočinku. Pokud by tyto základní potřeby zvířat byly porušovány, byl by třídní chov naprosto nevyhovující i pro děti, protože by v nich mohl vzbudit pocit, že o zvířata se starat nemusí.

5.3 Péče o volně žijící živočichy

Tento způsob je nejjednodušší cestou jak dětem kontakt se zvířaty přiblížit. Převážně se jedná o příkrmování zvířat během zimy, ale i celoroční pozorování různých organismů v okolí školy. Pro děti je velmi přínosné, když pozorují různé druhy ptáků, kteří v zimě létají na krmítko, které je umístěno na školní zahradě. Z vlastní zkušenosti vím, že děti velmi nadšeně sbírají kaštiny a žaludy a další podzimní plody, které pak myslivci rozváží pro volně žijící zvířata do lesa.

5.4 Užitkový chov

Byl v mateřských a základních školách rozšířen v dřívějších dobách, tradici měl již od dob Rakouska-Uherska. V té době chov sloužil převážně pro zpestření jídelníčku učitelů, dalších zaměstnanců školy a také pro potřeby školní kuchyně. V současné době nejsou užitkové chovy u předškolních zařízení realizovány (Jančaříková, 2010).

6. Gekončik noční

Jméno (rod, druh)	Gekončik noční <i>Eublepharis macularius</i>
Čeleď	Gekonovití <i>Gekkonidae</i>
Řád	Šupinatí <i>Squamata</i>
Třída	Plazi <i>Reptilia</i>

6.1 Popis

Gekončik noční, někdy také (nesprávně) zvaný gekončik skvrnitý, anglicky výstižně leopard gecko, je celkem nevelký, ale statný ještěr. Dorůstá do délky až 25 cm, ale jsou i populace, které měří až 30 cm. Gekončik noční ve svém základním zbarvení má svrchní část těla bíložlutou se sametovými, nepravidelnými, černohnědými skvrnami a většími žlutými a světle fialovými skvrnami. Spodní část těla je jednobarevná, světle růžovofialová. Na ocasu má zesponu jemné černé skvrnky. Zbarvení i kresba jednotlivých exemplářů jsou variabilní. Gekončik noční má válcovitý, svrchu mírně zploštělý trup. Hlava je poměrně velká, široká, špičatě ukončená zúženým krkem, který ji výrazně odděluje od trupu. Oči mají vertikální zornici, duhovka je šedivá. Oční víčka jsou pohyblivá, dobře vyvinutá (na rozdíl od většiny druhů gekonů) (Szalay, Šenk, 1998).

Gekončici noční spí se zavřenýma očima. Ušní otvor je zřetelný a má tvar obráceného písmene D. Mezi jemnými šupinami na svrchní části těla vystupují nápadné kuželovité výrůstky. Přední i zadní končetiny jsou v poměru k tělu štíhlé a mají po pěti prstech s drápy, ale bez přísavek (opět na rozdíl od mnoha druhů gekonů). Při špatné manipulaci či při napadení jiným živočichem může dojít k odlomení části ocasu, gekončik se takto brání před nepřítelem. Ocas po odlomení regeneruje, nemá však již původní vzhled. Je řepovitý a bez plasticky vystupujících šupin. Jemná kůže těla před svlečením je bělavá, matná. Gekončik noční po svlečení kůže požívá. Samci jsou větší než samice - mají výrazné anální póry a zduřeninu pod kloakou. Samice bývají zavalitější. Gekončici noční se dožívají okolo 10 let, v zajetí i více (Forejt, 2007, str. 56).

6.2 Výskyt a způsob života

V přírodě se vyskytuje na jihu Střední Asie - v Afghánistánu, Pákistánu a Severní Indii. Gekončik noční obývá suché oblasti, skalnaté pustiny, které jsou řídky porostlé trávou a kamenitě stepi. Aktivní je za soumraku a v noci. Pohybuje se pomalu na vztyčených končetinách, typickým pohybem celého těla.

Gekončik noční se přes den zdržuje v puklinách skal, pod velkými kameny nebo v opuštěných norách hlodavců. Největším nepřítelem je liška, která požírá i jedince zabitě na silnici. Zimuje 2-3 měsíce (Szalay, Šenk, 1998).

6.3 Rozmnožování

Páření předchází dvoření samce. Při samotném aktu samec uchopí samici za kůži na krku. Asi měsíc po páření, které většinou probíhá od února do května, klade samice jedno až dvě oválná kožovitá vejce (většina gekonů má vápenitá vejce) pod kameny nebo do skalních puklin. Inkubační doba závisí na klimatu a trvá 9 až 14 týdnů. Narozená mláďata měří 7 až 8 cm a mají výrazné příčné sametově černohnědé pruhy na špinavě žlutém základním zbarvení těla. Dospíváním své juvenilní zbarvení postupně ztrácejí a na svrchní části těla zůstávají nepravidelné černohnědé skvrny. Pohlavně dospívají v druhém roce života. Mláďata jsou velmi bojácná a plachá, nebezpečí se brání široce otevřenou tlamou a syčivými až pištivými zvuky. Růstem plachost ztrácejí (Forejt, 2007).

6.4 Z odchovu mláďat u chovatele

„Zajímavostí je, že pohlaví nenarozeného mláděte a jeho zbarvení, závisí na teplotě a délce inkubace. Při teplotách kolem 27-28°C se líhnou mláďata přibližně po 65 dnech a jsou to v naprosté většině samičky. Rovněž při nižších teplotách je gekončik noční v dospělosti tmavší, než mláďata inkubovaná při vysokých teplotách. Při teplotách 31-32 °C (maximální bezpečná teplota pro inkubaci) se líhne téměř 90% samečků a cca 10% samic. Všechna mláďata budou světlejšího zbarvení s menším počtem černých skvrn a budou se líhnout už za 45-50 dní“ (Forejt, 2007, str. 45).

6.5 Potrava

V přírodě si loví hmyz a drobné členovce (včetně pavouků a štírů), občas i drobné obratlovce. V lidské péči dostávají hlavně hmyz ze speciálních chovů - cvrčky, šváby, larvy i brouky potěmníků a velké larvy zofobasů, larvy afrického zlatohlávka a další. Někteří chovatelé dávají gekončikům i smýkaný hmyz, jiní, z obavy před zavlečením parazitů, nikoliv. Někteří gekončici přijímají novorozená myšata, nebo různé tvarohové i ovocné kašičky. Veškerá potrava by měla být obohacena o vitamínové a minerální doplňky. Většina gekončiků nočních se naučí přijímat potravu z pinzety (z ruky) a to i ve dne.

6.6 Manipulace

Je dobré pamatovat na to, že gekončík není klasický domácí mazlíček jako pes nebo kočka, proto je třeba s ním zacházet opatrně. Pokud s ním chcete být více v kontaktu, měli byste ho na to od malička pravidelně připravovat. Chovatel gekončíků J. Doležal uvedl, že má doma gekončíka, který si jeho pozornost vynucuje neustálým škrabáním a narážením do dvířek terária (Doležal, 2014).

Z mé vlastní zkušeností vím, že se gekončík dá ochočit za několik měsíců, a pak vyžaduje i určité rituály, jako je například podrbání na hlavě před krmením.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. Školní chov

7.1 Podmínky, zajištění chovu a výběr druhu zvířete

O výběru gekončíka nočního jako vhodného druhu zvířete rozhodlo hned několik aspektů. Zvíře by především nemělo být nebezpečné, také by nemělo způsobovat alergie a samozřejmě nesmí být jedovaté, dále by nemělo zvířeti vadit, pokud zůstane delší dobu bez potravy či vody. Stejně tak i osoba, za zvíře zodpovídající, musí být schopna zajistit prosperující chov. Proto jsem pro dlouhodobý chov vybrala nenáročný druh exotických plazů, které děti mohou pozorovat a vnímat v přímém kontaktu (dávat si je na ruku, hladit je či s nimi opatrně manipulovat). Gekončík noční je nenáročný živočich, který splňuje všechny výše uvedené požadavky. U gekončíků nočních nevádí pokud zůstanou několik dní bez potravy či čerstvé vody a také mají pro děti atraktivní vzhled.

Před samotnou realizací školního chovu jsem seznámila ředitelku školy a ostatní zaměstnance se svým záměrem pořídit do třídy mateřské školy pár gekončíků nočních. Paní ředitelka tento nápad schválila a podpořila, ostatní zaměstnanci ho tolerovali, a tak jsem do mateřské školy v lednu roku 2014 pořídila terárium s párem gekončíků nočních. Vzhledem k nenáročnosti chovu nebylo potřeba, aby další pedagogický pracovník či provozní zaměstnanec s péčí o chov pomáhal, a tak jsem informace o chovu ostatním zaměstnancům v mateřské škole sdělovala až na základě jejich zájmu. K interakci s gekončíky jsem nenutila ani děti ani zaměstnance školy, pouze ji nabízela.

Úprava interiéru třídy

Při pořízení páru gekončků bylo zapotřebí menší úpravy interiéru třídy, aby bylo možné terárium umístit na viditelné, ale i klidné místo v prostoru třídy. A tak byl zajištěn relativní klid pro gekončky, ale aby také děti měly možnost pozorovat chování gekončků v jejich teráriu. Terárium jsem tedy umístila do rohu třídy, kde jsou stolky, u kterých děti kreslí či stolují, a proto je v této části třídy větší ticho a méně otřesů než v herně, a je lehce přístupné všem dětem.

7.2 Činnosti s gekončký

Činnosti s gekončký, jsem zařazovala každý týden do programu s dětmi jako řízenou aktivitu. Děti se gekončký zabývaly také v rámci spontánních aktivit. I při spontánních aktivitách jsem dětem asistovala či dopomáhala podle potřeby. Řízené aktivity s gekončký probíhaly buď v rámci celé třídy nebo na základě zájmu dětí, **nikdo do interakce s gekončký nebyl nucen**. Zejména při činnostech během odpoledne měly děti možnost volného přístupu k teráriu a interakci s gekončký. Pro kontakt s gekončký jsme s dětmi vytvořily potřebná pravidla, zajišťující bezpečnost dětí i gekončků.

7.3 Pravidla pro kontakt s gekončký

- * Pokud chceš gekončika držet v ruce, předved' na plyšovém gekončikovi, že víš jak na to!
- * Gekončika drž lehce, nikdy ho nesmíš v ruce pevně sevřít.
- * Gekončika z terária vyndává vždy jen jedno dítě.
- * Gekončika nikdy netahej za ocas (mohl by se odlomit).
- * Gekončik umí skočit, proto ho nikdy nedrž ve výšce, ale sedni si s ním na koberec.
- * Pokud je gekončik zrovna nakrmený, nech ho odpočívát.
- * Když je gekončik vyndaný na koberci v ohrádce, neběhej kolem ohrádky!
- * Pokud si hraješ s gekončikem mluv potichu (nekřič) a pohybuj se pomalu.
- * Když si už s gekončikem nechceš „hrát“, vrať ho do terária a umyj si ruce.

7.4 Adaptace gekončků i dětí

Nejdříve děti gekončký jen pozorovaly přes zavřené terárium, gekončici se potřebovali adaptovat na nové podmínky. Většinou vylézali ze svých úkrytů až po odchodu dětí domů. Proto při prvním pozorování děti často viděly jen některé části jejich těla. A i tyto chvíle děti komentovaly: „Podívej on na nás mrká.“, „Jé, já vidím jeho nožičku, ta je roztomilá!“

Po čtyřech měsících, kdy děti gekončíky jen pozorovaly, jsem od dubna 2014 začala s postupných začleňováním gekončíků do dění ve školce. Nejdříve jsem gekončíky z terária vyndávala jen při odpoledních hrách či při přícházení dětí do školky, kdy bylo ve školce méně dětí a děti si je směly hladit či jen pozorovat jejich chování v přenosném teráriu. A také jsem s dětmi začala pečovat o jejich terárium - jeho úklid či rosení. Až později jsem s dětmi gekončíky i krmila. I tyto činnosti děti zaujaly: „*Dej si červíka, ať jsi velký a silný.*“

A od září 2014 se gekončící staly součástí naší třídy. Během podzimu se s gekončíky seznámily i nové děti a starší děti jim ukazovaly jak s gekončíky zacházet. Děti si také velmi oblíbily odpolední aktivity s gekončíky, zvláště pak stavby domečků a ohrádek pro gekončíky z leporel a kostek ze stavebnic. Při těchto činnostech děti pozorovaly jak se gekončící chovají v různých situacích. Chlapec (6 let) řekl: „*Když zvedne ocas a stoupne si na špičky, tak jde bojovat.*“ A také se naučily rozeznávat samici od samce. Takto je popsal jeden z chlapců (5 let): „*Holka – samička je menší a má tmavší ty černé puntíky, kluk – samec je hodně silný a taky hodně světlejší.*“ Při rozcházení dětí domů ze školky měli gekončící nezastupitelný význam, a to v souvislosti s čekáním na posledního rodiče. Velmi často se ve školce stane, že ve třídě zůstane poslední dítě i několik minut samo, bez kamaráda. Často už tyto děti ani nestojí o činnosti nabízené paní učitelkou, ale nikdy se v naší školce nestalo, že by „poslední“ dítě odmítlo možnost interakce s gekončíkem. Pak pro tyto děti bylo čekání na rodiče příjemnější. Dívka (4,6 let) řekla po příchodu matky: „*Mami, já si chci ještě tulit gekončika, tak na mě počkej.*“

7.5 Konkrétní činnosti při interakci s gekončíky

7.5.1 Pozorování gekončíků v teráriu

Pozorovat gekončíky v teráriu mohly děti vždy během celého dne. Při této činnosti se děti seznámily s přirozeným prostředím, kde gekončící žijí. Pozorovaly jejich změny v chování při krmení a při lovení kořisti. Jedná se o změny postoje a zrychlení pulzu. Sledovaly je při jejich vzájemné komunikaci (např. nadřazené chování samce). Také děti gekončíky pozorovaly při vyhledávání správně vyhřátých kamenů či při vyhrabávání úkrytů před teplem.

Komentář k vyhřívání gekončíků od chlapce (6 let): „*Pořádně se na ten kámen rozplácni, ať si prohřeješ břicho.*“ Dále si děti rozvíjely svou odpovědnost za zvířata díky pravidelné péči o ně (pravidelné rosení terária a čištění prostoru od výkalů). Dotaz při svačině od dívky (5,7 let): „*A dal už dnes někdo pít i gekončíkům?*“

7.5.2 Vlastní interakce s gekončíky v prostoru třídy

Co bylo pro děti přínosné:

- seznámení se s exotickým plazem,
- rozvoj environmentální senzitivity,
- pochopení, jak bezpečně manipulovat s drobným živočichem,
- rozvoj odpovědnosti za zvíře,
- vhodný výběr povrchu pro pohyb gekončků (nekluzký),
- rozvoj jemné i hrubé motoriky při manipulaci s gekončíky,
- zbavování se štitivosti či strachu z kontaktu s plazem,
- rozvoj spolupráce, samostatnosti, pozornosti, soustředěnosti, paměti, slovní zásoby,
- seznámení se s potřebami zvířat a jejich životem,
- posilování soustředěnosti, sebevědomí a sebedůvěry dítěte,
- ovládání svých projevů chování, zklidnění dětí,
- seznámení se se zajímavostmi z jejich života,
- získání „odborných“ znalostí o daném druhu.

7.5.3 Zvládání krizových situací spojených s chovem gekončků

Během doby, kdy jsou gekončci součástí naší třídy, se stalo několik nepředvídatelných situací, které bylo potřeba okamžitě řešit. Vzhledem k tomu, že tyto problémy se staly během provozu, tak při jejich řešení pomáhaly i děti.

Problém 1. Prasklá žárovka a rozprsknutí skla po celém teráriu – při této situaci bylo potřeba gekončiky ihned vyndat z terária, aby se nepořezali, a celé terárium vyčistit od drobných střepů. Pomoc od dětí byla přínosná v „hlídání“ gekončků a při zrakové kontrole terária a vyhledání i těch nejmenších střepů. Děti samozřejmě na střepy nesahaly, ale jen upozorňovaly paní učitelku, kde se nachází další ze střepů. Komentáře dětí k této situaci: „*Rychle podržte ho, ať se nepořeže.*“, „*Chudinko, ty jsi se musel leknout, ale neboj, už je to dobrý.*“, „*A až to paní učitelka uklidí, tak si budeš moct odpočinout a vyspinkat se.*“, „*Ještě, že jsme tady a zachráníme tě.*“, „*Podívej se, ještě tady v rohu je střep.*“, „*To jsou ale ošklivé střepy.*“

Problém 2. Při krmení gekončků došlo k převržení nádoby s krmením (se zofobasy), a ti se velmi rychle rozlezli po třídě. Bylo potřeba je co nejrychleji pochytyat. Při této situaci se děti naprosto bez předsudků „vrhly“ do pochytyání červů holýma rukama. (Obvykle se při manipulaci se zofobasy používá pinzeta).

7.5.3.1 Komentáře dětí k řešení krizových situací

Komentáře dětí: „*Rychle ať neutečou!*“, „*Ty jo! Ten rychle utíká.*“, „*Už mám třetího!*“, „*Zlobivý červe, proč se nedáš chytit?*“, „*To je sranda je chytat.*“, „*Pustíme na ně gekončíky, ať je rovnou sežerou.*“, „*Jé, ten šimrá!*“

Při těchto situacích děti velmi spontánně a empaticky pomáhaly a po „záchranné“ akci jsem s dětmi vždy rozebrala celou situaci v komunikačním kruhu, kde děti na situaci reagovaly a také se dozvěděly nové informace, potřebné pro zajištění bezpečného chovu, ale i pro zajištění bezpečné manipulace a práce kolem chovu gekončků.

Komentáře dětí po zvládnutí krizových situací (komunikační kruh) - „*Ta žárovka byla asi rozbitá, a proto to udělala.*“, „*Hlavně, že se nikdo neřízl o ty střepy.*“, „*Může takhle prasknout i žárovka ve školce?*“, „*A taky to mohlo někoho zabít, protože tam je elektrika.*“, „*To tedy nemohlo, protože nic nesvítilo.*“ (Prasklá žárovka vyhodila pojistky v celé školce.), „*Tak jim ušijeme oblečení a nebudeme jim muset svítit.*“, „*Koupíme jim k jídlu něco jiného.*“ (Vysvětluji dětem, že gekončici se krmí hmyzem.), „*Ale třeba by jim chutnalo zrní, můj křeček ho má moc rád.*“, „*Já si myslím, že bude stačit, když už nikdy nepřevrháme tu krabičku.*“

8. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Při realizaci jednotlivých činností v mateřské škole jsme povinni řídit se rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, kde jsou vymezené nejen kompetence, ale hlavně dílčí cíle vzdělávacích oblastí. I při činnostech spojených s péčí o gekončíky jsem u dětí předškolního věku svým programem, úkoly a činnostmi naplňovala jednotlivé cíle vzdělávacích oblastí. „*Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogickou činnost probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol*“ (Smolíková a kol., 2004, str. 4).

8.1 Hlavní principy RVP PV

- akceptovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítat do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání,
- umožňovat rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb,
- zaměřovat se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání,
- definovat kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet,
- zajišťovat srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami,
- umožňovat mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání,
- poskytovat rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy.

8.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů. V kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot společností přijímaných a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka a k posilování funkcí občanské společnosti (Smolíková a kol., 2004).

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Z jednotlivých klíčových kompetencí jsem vypsala ty, které mohou být rozvíjeny při chovu gekončků nočních v předškolním zařízení.

8.2.1 Kompetence k učení:

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- Soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů.

Příklad z praxe

Při pozorování gekončků si děti všímaly základních rozdílů mezi samcem a samicí, jako je velikost, zbarvení či tvar hlavy gekončků. Komentář dětí při jejich pozorování probíhal takto: dívka (5,5 let): „*Ta je ale roztomilá!*“, chlapec (6 let) reagoval: „*To není holka, ale kluk, ty to nepoznáš?*“

- Získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení.

Příklad z praxe

Při vycházce do přírody děti hledaly ještěrky pod kusy kůry. Komentář k této situaci: „*Podívám se, jestli tam někdo není, abych ho nerozsedla.*“ Při pozorování gekončků v teráriu byl často jeden z nich ukrytý pod kůrou.

- Klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje, chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí, poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo.

Příklad z praxe

Při krmení gekončků si děti všimly, že gekončík chytá červa převážně za hlavu a snažily se vypátrat proč. Komentář k této situaci: „*Pozor utíká ti, tak ho chyt' za zadek.*“, „*On se snad bojí, že ho ten červ kousne.*“ Děti přišly na několik variant, proč tomu tak je a společně o problému diskutovaly.

- Pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí.

Příklad z praxe

Děti, které si v kontaktu s gekončíky nebyly jisté, se o navázání kontaktu snažily více pokud byly slovně podpořeny. Komentář dětí: „*Chceš si ho taky pohladit?*“, „*Tak se neboj on nekouše.*“

8.2.2 Kompetence k řešení problémů:

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- Všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí, přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem.

Příklad z praxe

Po rozsypaní nádoby s krmením pro gekončíky, se děti snažily najít bezpečnější místo, aby už k rozsypaní nedošlo. Komentář dětí: „*Když ji dáme na zem, tak nám ta krabička už neupadne.*“, „*Ale může do ní zase někdo kopnout.*“

- Chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou, uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit.

Příklad z praxe

Při stavbě úkrytů pro gekončíky se některým dětem činnost nevedla a jejich úkryt se vždy rozpadl, ale děti činnost nevzdaly a pak měly radost, když do jejich úkrytu gekončík zalezl. Komentář dětí: „*Jé, podívej se, ono se mu tam líbí a usmívá se na mě!*“

- Nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu.

Příklad z praxe

Při péči o terárium se občas stalo, že někdo z dětí přelil misku s vodou, ale nikdy to neznamenal, že už tuto činnost dělat nebude, akorát si příště dal větší pozor.

Komentář dětí: „*Co to děláš, vždyť tam mají bazén!*“, „*Já nechtěl, utřu to kapesníkem.*“

8.2.3 Komunikativní kompetence:

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- **Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog.**

Příklad z praxe

Při pozorování gekončků děti slovně hodnotily, co právě vidí. „*Gekončík je hezky flekatý a má krásné oči!*“, „*Já ho mám rád, protože je zajímavý.*“

- **Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím.**

Příklad z praxe

Děti běžně používají slova spojená s chovem gekončků jako jsou – gekončík, mládě, samec, samice, červ – zofobas, krmení, zavlažení, atd. Komentář dítěte: „*Ten samec je silný!*“

- **Dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, atd.).**

Příklad z praxe

Děti mají ve školce volně k dispozici encyklopedie o zvířatech a knihy o chovu gekončků, které si rády prohlížejí a často z nich chtějí předčítat nové informace a získané informace pak sdělují ostatním dětem. Komentář dětí: dívka (6 let): „*Za ocas ho nesmíš chytat, vždyť by mu mohl upadnout.*“, chlapec (4,5 roku): „*Proč by mu upadl?*“, dívčina odpověď: „*Protože by si myslel, že ho chceš sežrat.*“ Mladší dítě reaguje smíchem a říká: „*Fuj, já ještěrky nepapám!*“

8.2.4 Sociální a personální kompetence:

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- **Dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování, vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost.**

Příklad z praxe

Při prasknutí žárovky v teráriu, měly děti strach o bezpečnost gekončků a snažily se jim pomoci. Komentář dětí: „*Rychle, podržte ho, ať se nepořeže!*“, „*Chudinko, ty jsi se musel leknout, ale neboj, už je to dobrý.*“

- **Uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky.**

Příklad z praxe

Některé děti se bály gekončíky uchořit do ruky, a i když je nikdo k této činnosti nenutil, snažily se svůj strach překonat. Komentář dětí: „*Já se tě nebojím, ale chovat tě nechci, nebo chci? Tak jo, chci!*“

- **Napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí.**

Příklad z praxe

Starší děti ukazovaly mladším dětem, jak mají s gekončíky manipulovat, přesně tak, jak jsem to předtím ukazovala já jim. Komentář dětí: „*Musíš ho držet pod bříškem, tak mu neublížíš!*“

8.2.5 Činnostní a občanské kompetence:

- **Svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat.**

Příklad z praxe

Děti si při volné hře samostatně vybraly, zda si chtějí hrát s gekončíky, či ne. „*Můžu si vyndat gekončíka a postavit mu domeček?*“

- **Odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem.**

Příklad z praxe

Děti se musely naučit tolerovat potřebu gekončíků odpočívat, a tudíž v danou dobu respektovat zákaz hry s nimi. Komentář dětí u terária: „*Ted' se potřebuje ohřát, tak pojd' pryč.*“

- **Má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení, k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně, váží si práce i úsilí druhých.**

Příklad z praxe

Při péči o gekončíky se děti učily, že je potřeba vyměnit jim vodu každý den, odstranit výkaly nebo je nakrmit a že tyto povinnosti musíme vykonat pravidelně, i když se nám zrovna nechce, atd.

- Uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat, chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu.

Příklad z praxe

Děti respektují, že si jejich kamarád hrát s gekončíkem nechce, dokonce má třeba i strach z přímého kontaktu s gekončíkem, ale že to není důvod k posměchu, protože zase dovede něco jiného, co ostatní nesvedou. Komentář dětí: „*Ty je nemáš rád?*“, „*Mám, ale ted' si chci kreslit*“, „*Namaloval jsi hezký obrázek!*“

- Ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit.

Příklad z praxe

Při pozorování gekončků se děti vyptávaly na jiné živočichy, kteří žijí v naší přírodě a také jsme si často povídali o znečištění prostředí a čím dál tím menší šanci vidět v přírodě třeba jen ještěrku. Komentář dětí při procházce do lesa: „*Postavíme domečky.*“, „*Pozor na to sklo, ať se neřízneš!*“, „*To je, jako když praskla žárovka v teráriu.*“, „*Chudáčci zvířátka, co když se říznou?*“

- Dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské).

Příklad z praxe

Při procházce po okolí MŠ se děti často pozastavily nad tím, co vše lidé do přírody vyhodí. Komentář při procházce: „*Co to plave v rybníku?*“ - Na hladině byla mastná skvrna. „*Jé, tady je mrtvá ryba.*“, „*To jí asi zabilo to mastný*“, „*Chudinka, ještě, že se z té vody nenapil nikdo jiný.*“

8.3 Vzdělávací obsah v RVP PV

Obsah předškolního vzdělávání představuje hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole. V RVP PV je vymezen tak, aby sloužil k naplňování vzdělávacích záměrů a dosahování vzdělávacích cílů.

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí:

biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.

Tyto oblasti jsou pojmenovány:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Z jednotlivých vzdělávacích oblastí jsem vypsala ty, které mohou být rozvíjeny při činnostech spojených s chovem gekončků nočních v předškolním zařízení.

8.3.1 Dítě a jeho tělo:

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- Rozvoj a užívání všech smyslů

Příklad z praxe

Při kontaktu s gekončíky děti hmatem poznávaly, jaký je. Komentář dětí: „*On je hebký.*“, „*On má takové hrbolky.*“ Při čištění terária (odstraňování výkalů) si zase děti všimly zápachu. „*Fuj, to je tedy smrad.*“, „*Jak v tom můžou dýchat?*“ Při krmení gekončků si děti všimly, že rozkousnutí červa vydá zvláštní zvuk. „*To křuplo, jako kdyby kousl do jablka!*“

- Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí

Příklad z praxe

Při manipulaci s gekončíky si děti rozvíjely jemnou motoriku. Správně gekončika uchopit nebylo pro děti jednoduché. Při stavění ohrádek či úkrytů pro gekončiky si procvičily i hrubou motoriku. Komentáře dětí: „*Nesmíš ho tolik mačkat, ať ho nerozmáčkneš.*“, „*Chyt' ho pořádně, nebo ti uteče.*“, „*Dej pozor! Šlapeš mi do domečku pro gekončika.*“, „*Postav tu stěnu znovu, ať na něj nepadne.*“

- Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Příklad z praxe

Děti se seznámily s tím, jak mají pečovat o živého tvora, který je v zajetí plně odkázán na lidskou péči. Z komentářů dětí: „*Pozor, nesu čerstvou vodu pro gekončíky!*“, „*Ta je dobrá a studená!*“, „*Už jste dneska někdo nakrmil gekončíky?*“, „*Musíme jim rychle rozsvítit, ať se můžou vyhřívat.*“

- Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí

Příklad z praxe

Děti se seznámily s tím, že je nejen potřeba umýt si ruce po kontaktu s gekončíky, ale že ruce musí být čisté i před kontaktem s nimi, aby nedošlo k zanesení infekce na gekončíky. Komentáře dětí: „*Fuj, co to máš na ruce? Jdi se umýt ať je nezašpiníš.*“, „*On mě olizuje, asi kontroluje, jestli mám čisté ruce!*“

• Vzdělávací nabídka

- manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji, náčiním, materiálem, činnosti seznamující děti s věcmi, které je obklopují a jejich praktickým používáním,
- smyslové a psychomotorické hry,
- konstruktivní a grafické činnosti,
- příležitosti a činnosti směřující k ochraně zdraví, osobního bezpečí a vytváření zdravých životních návyků.

• Očekávané výstupy

- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů,
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku,
- zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony,
- mít povědomí o významu péče o čistotu a zdraví, o významu aktivního pohybu a zdravé výživy,
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, sportovním náčiním a náradím, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními pomůckami.

- **Rizika**

- denní režim nevyhovující fyziologickým dětským potřebám a zásadám zdravého životního stylu,
- nevhodné vzory chování dospělých v prostředí mateřské školy,
- nedostatečně připravené prostředí, nedostatečné vybavení náčiním, náradím, nedostatečné využívání vybavení a dalších možností.

8.3.2 Dítě a jeho psychika:

*** Jazyk a řeč:**

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- **Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)**

Příklad z praxe

Děti se při péči o třídní chov naučily několik nových slov, které aktivně používají. Převážně to jsou slova: gekončík, mládě, samec, samice, červ – zofobas, krmení, zavlažení, terárium. Komentář dětí: „Ty moje malá samičko, holčičko.“, „Tešte se, bude krmení!“, „To terárium má zamlžená skla.“

- **Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu**

Příklad z praxe

Při pozorování gekončíků si děti povídaly o tom, co vidí a co mají v plánu. Komentáře dětí: „Potichu, ať se nelekne, já ho chytnu.“, „Myslím si, že bude lepší, když ten domeček bude s rovnou střechou, protože gekončík nepotřebuje špičatou střechu, když je sám placatý!“

- **Vzdělávací nabídka**

- společné diskuze, rozhovory, individuální a skupinová konverzace,
- komentování zážitků a aktivit,
- samostatný slovní projev na určité téma,
- prohlížení a „čtení“ knížek.

- **Očekávané výstupy**

- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno,
- učit se nová slova a aktivně je používat,
- popsat situaci,
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu atd.,
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách.

*** Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace:**

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- Posilování tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)

Příklad z praxe

Děti při stavbě úkrytů projevily notnou dávku tvořivosti, kterou uplatnily i při přestavbě terária, či při volné výtvarné tvorbě, která se vztahovala k tématu gekončičků.

Komentáře dětí při přestavbě terária: „*Myslím si, že bude lepší, když tu kůru dáme tady do kouta, na kameny.*“, „*Hele, teď tam mají víc domečků!*“ Komentáře při kresbě gekončičků: „*Co to děláš? Copak je zelenější?*“, „*Ne, ale já ho maskuji do trávy.*“, „*Já jí nakreslím mašličku, aby každý věděl, že je to holka.*“

- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem, radost z objevování)

Příklad z praxe

I jen pouhé pozorování gekončičků u dětí vzbuzovalo zájem a zvědavost. Při volné hře se děti chodily dívat k teráriu, aby zjistily, co nového se tam děje. Komentáře dětí z pozorování gekončičků: „*Podívej se, jak se k sobě tulí.*“, „*Proč se nevyhřívá, když má rozsvíceno?*“, „*Proč nemají záchod a každý kaká na jiné místo?*“

- Vytváření základů pro práci s informacemi

Příklad z praxe

Děti se při prohlížení knih o gekončících dozvěděly nové informace, které dokázaly použít i v jiných situacích. Komentáře dětí při procházce k rybníku: Chlapec (5,5 roku): „*Hele, tady je gekončík!*“, chlapec (6 let): „*To není gekončík, ale čolek.*“, opět chlapec (5,5 roku): „*A myslíš si, že se mu taky může utrhnout ocásek, když ho zmáčknu?*“

- **Vzdělávací nabídka**

- přímé pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte, rozhovor o výsledku pozorování,
- činnosti zaměřené k vytváření pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s knihou, s obrazovým materiálem, s médii),
- smyslové hry, nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti.

- **Očekávané výstupy**

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, všimnout si změn,
- vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušeností k učení.
- řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat nápady,
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim.

- **Rizika**

- nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti,
- převaha předávání hotových poznatků slovním poučením a vysvětlováním,
- převažující důraz na pamětní učení a mechanickou reprodukci, málo názornosti i prostoru pro rozvoj fantazie.

* **Sebepojetí, city, vůle:**

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- **Poznávání sebe sama**

Příklad z praxe

Děti při interakci s gekončíky například zjistily, že někdy je strach přemůže, i když chtějí být hrdiny. Komentář dětí při interakci s gekončíky: dívka (5,2 let): „*Proč jsi ho pustil?*“, chlapec (5,4 let): „*No, já se lekl, jak otevřel tlamu.*“

- **Rozvoj schopnosti sebeovládání**

Příklad z praxe

Při venčení gekončíků v prostoru třídy bylo zapotřebí dodržovat pravidla o klidu ve třídě, zejména nedupat a nekřičet, a pro některé děti tato situace byla nezvladatelná. Komentář dítěte při hlučném chování jeho kamaráda:

„*Proč dupeš a křičíš? Ona se tě bojí!*“

- **Získat schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci**

Příklad z praxe

Některé děti se snažily překonat strach z neznámého, a to z kontaktu s gekončíky. Při pozorování ostatních dětí, které se nebály, se po čase také odvážily a gekončíky si pohladily, či dokonce pochovaly. Komentář dítěte k překonání strachu: „*Hurá, já se už nebojím! Podívej ono se mu u mě líbí!*“

• **Vzdělávací nabídka**

- činnosti zajišťující spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu,
- cvičení v projevování citů (zvláště kladných), v sebekontrolě a v sebeovládání (zvláště emocí záporných),
- činnosti nejrůznějšího zaměření vyžadující samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení.

• **Očekávané výstupy**

- uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je,
- vyjádřit souhlas i nesouhlas, říct „ne“ v situacích, které to vyžadují,
- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného,
- vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení,
- být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem.

• **Rizika**

- spěch a nervozita, omezování možností dítěte dokončovat činnost v individuálním tempu, nevhodné zásahy a přerušování činností dětmi dospělými,
- nepřiměřené nároky na dítě, časté negativní hodnocení, kdy dítě opakovaně prožívá pocit selhání,
- nedostatečné uznání a oceňování úsilí či úspěchu dítěte.

8.3.3 Dítě a ten druhý:

• **Dílčí vzdělávací cíle**

- **Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti atd.)**

Příklad z praxe

Při hře s gekončíky musely děti respektovat, že měl gekončíka v ruce zrovna někdo jiný. Nebo během stavění ohrádek pro gekončíky se musely děti přizpůsobit názoru druhých, aby ohradu dokázaly dokončit. Komentáře dětí během stavění domečků pro gekončíky: dívka (5 let): „*Já chci, aby tady byl už konec ohrady.*“, jiná dívka (5 let): „*Ale já tady udělám ještě další překážku.*“, „*Tak jo, a pak uděláme tu ohradu kolem překážky, jo?*“

- Rozvoj kooperativních dovedností

Příklad z praxe

Při interakci s gekončíky i při stavbách ohrádek a úkrytů či při péči o chov gekončíků šlo převážně o spolupráci dětí. Komentář dětí při hře s gekončíky: dívka (5,5 roku): „*On vylezl na má záda, prosím sundej ho!*“, dívka (4,9 let): „*Už ho mám, to je ale rychlík, co?*“

- **Vzdělávací nabídka**

- kooperativní činnosti ve dvojicích či skupinkách,
- hry, přirozené i modelové situace, při nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého.

- **Očekávané výstupy**

- porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad,
- uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhájit svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor),
- spolupracovat s ostatními.

- **Rizika**

- nedostatek pozitivních příkladů a vzorů prosociálního chování, málo vstřícné postoje dospělých k dítěti i k sobě navzájem,
- příliš ochránářské, či příliš nevšímavé prostředí.

8.3.4 Dítě a společnost:

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- **Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije**

Příklad z praxe

Děti při pozorování gekončků v teráriu pochopily, že jsou různá prostředí pro život a že v naší přírodě by gekončík moc dlouho nepřežil. Komentář dítěte při procházce podzimní přírodou, vztahující se ke gekončikům: „*Tady by jim byla zima, to by se jim nelíbilo.*“

- Vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat

- **Vzdělávací nabídka**

- běžné každodenní setkávání s pozitivními vzory vztahů a chování,
- hry zaměřené k poznávání a rozlišování různých společenských rolí a osvojování si rolí, do nichž se dítě přirozeně dostává,
- hry a praktické činnosti uvádějící dítě do světa lidí, jejich občanského života a práce (využívání praktických ukázek z okolí dítěte, tématické hry seznamující dítě s různými druhy zaměstnání, řemesel a povolání, praktická manipulace s některými pomůckami a nástroji, provádění jednoduchých pracovních úkonů a činností).

- **Očekávané výstupy**

- adaptovat se na život ve škole, aktivně zvládat požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn a spoluvytvářet v tomto společenství prostředí pohody,
- chovat se zdvořile, přistupovat k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, vážit si jejich práce a úsilí,
- zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi.

- **Rizika**

- nevhodný mravní vzor okolí (děti jsou svědky nespravedlivého, nezdvorného, hrubého, ironického, agresivního chování, netolerantních, necitlivých či nevšímavých postojů) včetně nevhodných vzorů v médiích,
- nedostatek příležitostí k nápravě jednání, které bylo proti pravidlům.

8.3.5 Dítě a svět:

- **Dílčí vzdělávací cíle**

- **Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách**

Příklad z praxe

Děti se při prohlížení knih o gekončících seznamovaly s prostředím, kde gekončící žijí a získávaly tak povědomí o širším přírodním prostředí a jeho proměnách. Komentář dítěte při hrách ve sněhu: „*Myslíš, že gekončík někdy chodil ve sněhu?*“

- **Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy**

Příklad z praxe

Při každodenních aktivitách ve školce i mimo budovu se děti seznamovaly s pozitivním či negativním vlivem lidí na životní prostředí. Při jedné z procházek jsem na louce chytila kobylku a jedna z dívek se zeptala: „*A proč jí nedáme gekončíkovi k obědu?*“ Poté jsem dětem vysvětlila, že s kobylkou můžeme do terária zanést třeba parazity či chemické postřiky, a to by bylo pro gekončíky nebezpečné.

- **Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách a vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí**

Příklad z praxe

Během doby, kdy se děti ve školce věnovaly gekončíkům, se začal měnit i jejich pohled na vše živé kolem nás. Komentáře při krmení gekončíků: „*A proč žere toho červa, a ne třeba trávu?*“, „*Vždyť ho to musí bolet.*“ Komentáře při nálezů přejete ropuchy na cestě: „*Chudinka, proč tam lezla.*“, „*Uděláme jí hrobeček tady u rybníku.*“

- **Vzdělávací nabídka**

- přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů, vycházky do okolí, výlety,

- přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz),

- pozorování životních podmínek a stavu životního prostředí, poznávání ekosystémů (les, louka, rybník),
- smysluplné činnosti přispívající k péči o životní prostředí a okolní krajinu, pracovní činnosti, pěstitelské a chovatelské činnosti.

- **Očekávané výstupy**

- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi,
- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí,
- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory).

- **Rizika**

- nedostatečné a nepřiměřené informace, nedostatečné, nepravdivé nebo žádné odpovědi na otázky dětí,
- špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje, xenofobní chování, lhostejnost k problémům kolem sebe a neochota podílet se na jejich řešení),
- převaha zprostředkovaného poznávání světa (film).

9. Výzkum

9.1 Cíle výzkumu

Za hlavní cíle výzkumu jsem si stanovila:

1. zjistit od rodičů dětí z naší mateřské školy jejich názory, hodnocení projektu či zpětnou vazbu na chov gekončičků v předškolním zařízení,
2. vyzorovat a určit zda byl projekt chovu přínosný, či ne, a popsat jeho pozitiva či negativa.

Za další jsem si stanovila tyto dílčí cíle:

- podpořit u dětí chuť k interakci s gekončičky, k získávání nových informací o chovu gekončičků a jejich využití pro další environmentální činnosti,
- seznámit děti s životem, potřebami a s chováním gekončičků nočních a také vést děti k odpovědnosti a pozitivnímu vztahu k ostatním živočichům.

9.2 Zvolené metody

Hlavní metoda výzkumu, kterou jsem ke své práci použila, je zejména přímé zúčastněné nestrukturované pozorování skupiny dětí i jednotlivců. Tato metoda pozorování mi umožnila sledovat, jak se vyvíjí vztah dětí ke gekončičkům, respektive změna jejich chování k živým tvorům před pořízením školního chovu, a po určité době, kdy už se děti s gekončičky seznámily.

Jako hlavní nástroj k zaznamenávání jednotlivých situací, interakcí mezi dětmi a gekončičky, jsem využila pořizování videozáznamu a obsáhlé fotogalerie, které je doplněno dotazníkovým šetřením provedeným mezi rodiči dětí, které do dané mateřské školy dochází. Během zúčastněného pozorování jsem se snažila o zachycení různých verbálních či neverbálních projevů dětí při interakci s gekončičky. S dětmi jsem také o probíhajících činnostech hovořila a jejich komentáře zapisovala. Stejně tak jsem se snažila o zachycení různých postojů či pocitů dětí při pořizování fotografií a videonahrávek. Před začátkem projektu jsem oslovila rodiče všech dětí s žádostí o písemný souhlas, či nesouhlas ohledně pořizování fotografií a videonahrávek pro účely mé bakalářské práce.

9.3 Vlastní výzkum:

Výzkum jsem rozdělila na dvě části:

1. vlastní pozorování a zapojení chovu gekončků nočních v rámci výchovně vzdělávacích činností ve třídě mateřské školy (leden 2014 - červen 2015),

2. názory, postoje a zkušenosti rodičů dětí z mateřské školy Lísteček na školní chov.

Zúčastněné pozorování jsem prováděla během každodenních činností v mateřské škole Lísteček. Po dobu chovu gekončků nočních jsem konkrétní činnosti často směřovala v rámci výchovně vzdělávací práce na rozvoj dětí v oblasti environmentální výchovy. V další části jsem sledovala a vyhodnocovala zkušenosti rodičů dětí se školním chovem a také jsem zjišťovala postoje k našemu chovu gekončků (viz Dotazník).

9.3.1 Zúčastněné pozorování

Během zúčastněného pozorování jsem sledovala reakce dětí při interakci s gekončíky, změny jejich chování či postojů. Získané informace z jednotlivých oblastí rozvoje osobnosti dítěte předškolního věku jsem si zapisovala, či zaznamenávala při videozáznamu. Oblasti, které jsem převážně sledovala, jsou vymezeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (Smolíková a kol., 2004).

9.3.2 Dotazník pro rodiče týkající se chovu gekončků nočních v MŠ

Pro získání názorů, zkušeností a zpětné vazby týkající se chovu gekončků v mateřské škole jsem sestavila dotazník pro rodiče dětí z naší MŠ.

Dotazník obsahoval 8 otázek:

1. Kolikátým rokem navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu? Odchází domů převážně po obědě, či odpoledne?
2. Vypráví doma Vaše dítě o chovu gekončků nočních ve školce?
3. Jaký je Váš názor na školní chov?
4. Pozorujete změnu chování vašeho dítěte ke zvířatům či přírodě? (zaznamenat na stupnici)
5. Jste spokojeni s vybraným druhem?
6. Pokud ano, proč? Pokud ne, jaké zvíře by Vám přišlo vhodnější pro školní chov?
7. Ovlivnil chov gekončika v naší školce Váš názor na chov nenáročných terarijních zvířat ve vaší rodině? Jak?
8. Začalo vaše dítě tento rok používat nová slova, která souvisí s chovem gekončků? Jaká slova?

9.4 Výsledky výzkumu

9.4.1 Chov gekončků nočních v mateřské škole – pozorování

Od prvních chvil, kdy jsem do mateřské školy pořídila terárium s gekončkami, jsem si zaznamenávala reakce dětí. Každý den jsem si zapisovala některé, podle mě důležité, postřehy a průběžně jsem jednotlivé situace natáčela na video, či jsem pořizovala fotografie. Jak jsem již zmínila, první kontakt s gekončkami byl jen na základě jejich pozorování v teráriu. Již při této činnosti se u dětí rozvíjely komunikační schopnosti, kdy si vzájemně sdělovaly, co vidí. „*On leze pod kámen, asi se nás bojí.*“, „*Já se ho bojím, co když vyleze a kousne mě?*“, „*On je hodný, vždyť se usmívá.*“, „*No jo, on se směje.*“

Od počátku našeho školního chovu se děti chtěly podílet na činnostech spojených s péčí o terárium a tím si upevňovaly pocit zodpovědnosti. Děti pochopily, že o gekončkami je potřeba pečovat pravidelně každý den. Již ráno po příchodu do mateřské školy děti zjišťovaly, jestli gekončkám nic nechybí a případné nedostatky jsme spolu odstranily. „*Proč se jim nesvítí? Potřebuje se přeci ohřát.*“, „*Mají prázdnou misku na vodu.*“, „*Pozor, spadla jim kůra.*“ Častěji se o zajištění chovu zajímaly děti, které mají doma svého zvířecího kamaráda. A až později si pravidelnost péče o terárium upevnily i ostatní děti.

Během pozorování interakcí dětí s gekončkami jsem zaznamenala, že o gekončkami a činnosti spojené s nimi mají větší zájem děti v posledním roce před nástupem do základní školy, tzv. předškoláci. Podle mého názoru tento fakt souvisí s celkovou vyzrálostí jejich organismu (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální) a také s faktem, že do mateřské školy chodí déle a častěji než mladší děti, které bývají častěji nemocné. Při prvních pokusech o hlazení gekončků či jejich „mazlení“, se děti často snažily překonat svůj strach nebo nejistotu z neznámého. Pro tyto děti bylo velmi přínosné pozorovat své kamarády při manipulaci s gekončkami, a tak se přestat bát neznámého a možná i tajemného. Některým dětem trvalo až čtyři měsíce, než se rozhodly pro přímý kontakt s gekončkami a pak na sebe byly právem hrdí. „*Hele, už se ho nebojím!*“, „*On je fajn.*“

Při přímé interakci s gekončkami se děti spontánně ptaly na různé zajímavosti o životě těchto plazů. Získané informace pak sdělovaly svým kamarádům či rodičům. Postupem času byl znatelný posun týkající se jistější manipulace s gekončkami a odpovídání na otázky týkající se chovu gekončků.

Rozhovor dětí: „*Co to má za díry na hlavě?*“, jiné dítě odpovídá: „*To jsou přeci uši!*“ následuje další otázka: „*A proč je má dovnitř?*“, odpověď: „*Protože je to plaz!*“ Když se náš školní chov stal součástí třídy, bylo zcela běžné, že si děti při volné hře vybraly právě naše gekončíky jako kamarády pro hru. Stavěly pak pro ně různé překážky, bludiště, ohrádky a domečky. Při těchto činnostech mezi sebou děti navazovaly nová přátelství a společně přemýšlely nad vylepšením svých staveb i staveb ostatních. Nikdy se nestalo, že by při těchto kooperativních činnostech došlo mezi dětmi k větším konfliktům. Společně také děti udržovaly při hře ticho a klid, které bylo pro hru s gekončíky důležité.

Další významnou roli měl náš školní chov pro děti, které mají potíže s navazováním dětských přátelství, a tak pro ně byl vztah s gekončíky přínosem v posílení sebevědomí. Uvedu příklad, kdy jeden z chlapců, dále označen jménem Adam, měl problémy s navazováním vztahů s dětmi. Po neúspěšném pokusu o zapojení se do dětské hry se „uklidňoval“ povídáním si s gekončíky. Dříve byl Adam po neúspěšném navázání kontaktu s dětmi agresivní. Po čase se Adam stal mezi dětmi uznávaným, protože měl „odborné“ znalosti o gekončících a získal moji důvěru v péči o gekončíky, stal se tak hlavním pomocníkem při péči o náš chov. Dokonce se dokázal o gekončíky svědomitě postarat i během mé nepřítomnosti v mateřské škole. V souvislosti se školním chovem se Adam začal více těšit do mateřské školy. Matka Adama tento fakt hodnotila pozitivně.

Přítomnost terária s gekončíky ve třídě i veškeré činnosti vázané k chovu gekončiků podle mého pozorování u dětí formovaly pozitivnější vztah k přírodě, zejména k drobným živočichům, které děti nacházely při pobytu venku. Děti drobné živočichy se zájmem pozorovaly a například se zajímaly o jejich život, stavbu těla a nebyl jim lhostejný ani jejich osud. „*To je hezoučká žížala, postavíme jí domeček*“, „*Hele mám broučka, jak se jmenuje?*“ (Dítě na dlani přináší ploštici.) „*Šnečku rychle pryč, ať tě sluníčko nespálí!*“

Při pořizování videonahrávek, jsem zachytila různé situace, verbální i neverbální komunikaci, změny v chování dětí předškolního věku ve vztahu ke gekončikům, ale i k ostatním dětem. Například z videozáznamu je zřejmé, že na počátku našeho chovu byly děti ke gekončikům odtažitější, jejich první hlazení gekončiků bylo nejisté, často při kontaktu rukou ucukly, ale také je z výrazů dětských tváří rozpoznatelné plné soustředění a zaujetí pro gekončíky. Postupně se děti osmělovaly k častějším interakcím s gekončíky a při manipulaci s nimi je zřetelný posun k jistým pohybům bez náznaku zaváhání či strachu.

Také jejich znalosti o daném druhu živočichů se zlepšovaly a získané zkušenosti děti dokázaly použít při činnostech s gekončíky (např. Když má dítě studené ruce, gekončík je neklidný a snaží se utéct, ale když jsou ruce zahřáté, gekončík je spokojený a klidný).

9.4.1.1 Komentáře k pozorování

Pozorování terária a první pokusy o pohazení gekončků - Na začátku videa je zřejmé, že děti zaujatě pozorují své kamarády, kteří si chtějí gekončíka poprvé pohladit. Pohyby těchto dětí jsou nejisté, často rukou ucuknou, z přímého kontaktu mají obavy či strach.

Péče o terarium – Na videozáznamu je zachyceno, jak se děti střídají v rosení terária, o této činnosti spolu hovoří, sdělují si své postřehy či jen pozorují ostatní kamarády při rosení terária.

První vyndání gekončíka z terária – Na této části videozáznamu je zachyceno, jak děti reagují na pozorování gekončíka mimo terarium, některé děti se i odvážily vzít gekončíka do ruky. Kromě nadšených výkřiků a smíchu při pozorování gekončíka během jeho volném pohybu, je z pohledu dětí patrné napětí, které pravděpodobně souvisí s novou situací. Některé děti, které zmiňují, že se gekončíka bojí, pozorují jeho běh po koberci z bezpečné vzdálenosti ve stoje, ale po chvíli je vidět posun v jejich chování a ke gekončíkovi se přibližují v kleku. S manipulací na této části videa pomáhá starší chlapec a dívka ze základní školy.

Stavby ohrádek z knih – Na další části videozáznamu je zachyceno, jak děti pozorují gekončíky v ohrádce postavené z leporel. Radostné výkřiky, pištění a úsměvy dětí provází většinu „venčení“ gekončků. Dále je na této části záznamu zachycen chlapec, který chytá gekončíka (při jeho pokusu o útěk z ohrádky) pohotově, ale i nejistě, rukou rychle ucukne. Na videozáznamu z pozdější doby je vidět, že tento chlapec již manipuluje s gekončíky jistě a bez zaváhání.

Snahy o první chycení gekončků – Při venčení gekončků v ohrádkách se děti učily, jak gekončíka správně chytit, aby neupadl, a děti mu tak neublížily. Při prvních pokusech je patrná nejistota, děti se v rozhodnutí chytit gekončíka několikrát utvrzují (stahování ruky zpět těsně před chycením gekončíka). Také vyhledávají častý oční kontakt s paní učitelkou, kdy čekají na souhlas, že vše dělají dobře, a verbální či neverbální podporu.

Pokročilejší stavby ohrádek – Dále je na záznamu zachyceno, jaký posun děti dokázaly při interakci s gekončíky. Již je uchopují jistě, při jejich hlazení neucukávají rukou, a také více myslí na jejich bezpečnost a domýšlení důsledků svých činů (jeden z chlapců upozorňuje na špatně postavenou část ohrádky, která by podle něj mohla na gekončíky spadnout). Také spolu děti při interakcích s gekončíky více komunikují a sdělují si své postřehy. Postupem času se děti naučily seznamovat s gekončíky i své mladší, nově příchozí kamarády. Předškolní děti těm nejmladším radily, jak mají gekončíka správně uchopit, jak pečovat o jejich terárium a sdělovaly jim informace o životě gekončiků, které si zapamatovaly. Například na záznamu je zachycena otázka: „*Proč má gekončík krev na hlavě?*“ a starší kamarád vysvětluje: „*To není krev, ale uši.*“

Gekončici bez ohrádky – Postupem času se děti naučily s gekončíky bezpečně manipulovat, a tak již nebyl problém, aby si gekončíky braly ven z terária i bez staveb ohrádek. Jejich pohyby byly jisté, takže i při nepředvídaném pohybu gekončíka děti zareagovaly bez obav, nejistoty či strachu. Také je na záznamu zachyceno, že když si děti gekončíky braly jen do rukou, tak více pozorovaly stavbu jejich těla. Pozorovaly jejich oči, povrch kůže, dráčky či jazyk, kterým je gekončík občas olízl.

Na druhém videozáznamu je zaznamenám ranní komunikační kruh naší třídy, během kterého se děti ptám na různé informace ze života gekončiků a děti na tyto otázky odpovídají. Záznam pak pokračuje rozhovorem s jednou z maminek, které se sama nabídla, že se k našemu chovu vyjádří na kameru.

9.4.1.2 Pozitiva chovu gekončiků nočních v mateřské škole:

Za hlavní pozitiva chovu, vzhledem k dětem předškolního věku, považují:

- seznámení se s exotickým druhem plazů,
- získání „odborných“ znalostí,
- posílení pozitivní motivace pro environmentální činnosti,
- rozvoj slovní zásoby,
- pozitivní vliv na rozvoj osobnosti dítěte v jednotlivých oblastech,
- celkové zklidnění projevů chování u dětí.

9.4.1.3 Negativa chovu gekončičků nočních v mateřské škole:

Za hlavní negativa chovu považují:

- problémy s organizací péče o gekončičky v době nepřítomnosti pečující osoby,
- přílišná péče o školní chov ze strany dětí („obezita“ gekončička),
- nesouhlas některých rodičů se školním chovem a jejich negativní působení na děti (negativní přístup k chovu).

9.4.2 Analýza dotazníků pro rodiče

V době uskutečnění školního chovu docházelo do mateřské školy 28 dětí, ve věku 3 až 7 let. Z toho 4 děti měly ve třídě sourozence. V červnu 2015 jsem rozdala 24 dotazníků. Návratnost dotazníků: Z 24 rozdaných dotazníků jsem jich zpět získala 16.

Shrnutí odpovědí:

1. Docházka dětí do mateřské školy – kolikátým rokem dítě MŠ navštěvuje a kdy převážně odchází dítě domů

Tato informace pro mě byla důležitá, protože část činnosti s gekončičky byla prováděna v odpoledních hodinách a tak děti, které odchází domů převážně po obědě, byly o tyto interakce s gekončičky ochuzeny. Děti, které do MŠ docházely déle než rok se s gekončičky již setkaly dříve, a to od ledna 2014, kdy jsem chov gekončičků do mateřské školy pořídila. Z šestnácti získaných odpovědí jsem zaznamenala, že 4 děti dochází do MŠ prvním rokem, 3 děti druhým rokem a 9 dětí třetím rokem. Z toho 5 dětí odchází domů vždy po obědě a 11 dětí odchází většinou odpoledne.

2. Reakce dětí na chov gekončičků nočních v mateřské škole

Z šestnácti odpovědí je deset odpovědí kladných, kdy rodiče například zmiňují: *„Jakmile se gekončičci objevili ve školce, okamžitě jsme byli doma informováni o tom, jaká že zvířátka děti dostaly a jak se o ně mají starat, co papají a jak musejí být na ně opatrní, aby se jim neubližovalo.“* „*Doma na nástěnce se objevují stále nové obrázky, které souvisejí s gekončičky.*“ Další pět dotázaných reaguje na otázku odpovědí, že děti o nich vypráví jen občas. Odpovědi z dotazníků: *„Jak kdy, doma máme psa a kočku, a to je pro ni asi zajímavější.“* „*Moc nevypráví, protože je bere jako součást školky.*“ Jedna odpověď je záporná, bez jakéhokoliv odůvodnění.

3. Názor rodičů na školní chov

Na tuto otázku byl ohlas převážně kladný. Čtrnáct rodičů z šestnácti odpovědělo, že s chovem souhlasí a podporují ho. Z odpovědí z dotazníků: „*Souhlasím, každé zvíře v dětství něco dítěti přinese.*“, „*S chovem jakýchkoliv zvířátek ve školce mohu jedině souhlasit. Pozitivní vztah k zvířátkům znamená láskyplnější člověk.*“, „*S chovem souhlasím, rozvíjí v dětech pocit zodpovědnosti, poznávají život zvířat, učí se, jak se o ně starat.*“ Dva rodiče se k této otázce nevyjádřili.

4. Změny chování dětí ke zvířatům či přírodě

U této otázky se změny zaznamenávali na stupnici. Nikdo z respondentů neoznačil, že by se vztah/chování ke zvířatům zhoršil. U sedmi dotazníků z šestnácti bylo vyplněno, že si rodiče změn v chování nevšimli, devět odpovědí bylo pozitivních a podle rodičů se chování ke zvířatům zlepšilo.

5. Spokojenost rodičů s vybraným druhem

Podle čtrnácti odpovědí jsou rodiče s chovem gekončků spokojeni, dva dotázaní se k otázce nevyjádřili. Z odpovědí z dotazníků: „*Líbí se mi chov netradičního zvířete ve školce.*“, „*Malé nenáročné zvířátko, na které není alergie.*“

6. Jaké jiné zvíře by rodiče pro chov doporučili

Na tuto otázku se sešlo několik rozlišných odpovědí, pokud by respondenti přemýšleli o jiném druhu, tak by do MŠ pořídili například morče, králíka, křečka či andulku, ale nikdo se nevyjádřil negativně k vybranému druhu. Z odpovědí dotazníků: „*Klidně gekončička, je to hygienická, nenáročné a nezpůsobuje alergie.*“, „*Nějaké mazlíci, třeba králíka.*“, „*Gekončička klidně, nebo i morče, andulku, křečka.*“

7. Ovlivnil školní chov Váš názor na chov nenáročných terarijních zvířat v rodině

K této otázce se devět respondentů z šestnácti vyjádřilo kladně, kdy si myslí, že školní chov ovlivnil i výběr domácího mazlíčka v jejich rodině. Z odpovědí z dotazníků: „*Ano ovlivnil – pozitivně. Syn si začal zakládat terária ze sklenic a vkládá do nich hračky. Mluvil na ně a staral se o ně tak, jak to pozoroval ve školce. Myslím, že v budoucnu do naší domácnosti bude patřit i skutečné terárium s gekončičkem.*“, „*Ano, Kačenka chce gekončička k narozeninám. Zatím nejsme rozhodnutí, zda přání splníme.*“

Další tři respondenti z šestnácti neví, zda školní chov ovlivnil jejich výběr. Z odpovědí z dotazníků: „*Nevím, asi ne. Terarijní zvířata se nám líbí, ale sami je nechováme.*“ Čtyři respondenti z šestnácti odpověděli, že školní chov je nijak neovlivnil ve výběru druhu chovaných mazlíčků.

8. Rozšíření slovní zásoby, během interakcí s gekončíky

Při odpovědi na tuto otázku se několik rodičů shodlo, že nová slova se děti naučily a převážně to byla slova samice (3x), samec (2x), červ (2x), terárium (2x), krmení (2x) a další slova jako například: gekončík, venčení, svícení, zofobas, zploštit. Ale osm z šestnácti odpovědí bylo negativních, kdy si rodiče myslí, že se děti žádné nové slovo nenaučily.

10. Diskuze

Při výběru tématu mojí práce jsem vycházela ze zkušeností se školním chovem nenáročných ryb (pavích oček) a žab (drápatek vodních) v minulých letech při práci v jiné mateřské škole. S těmito živočichy jsem neprováděla žádné cílené činnosti a ani jsem děti nezapojovala do péče o akvária. Ale i tak se děti o tyto živočichy zajímaly a tento fakt mě přivedl na myšlenku založit školní chov a využít jej k probuzení a prohloubení zájmu dětí o přírodu. Pro doložení pozitivního vlivu školního chovu na rozvoj environmentální senzitivity jsem ráda využila bakalářskou práci.

Pro rodiče dětí, které docházejí do mé třídy jsem vytvořila dotazník s otázkami směřujícími k přítomnosti živočichů v předškolním zařízení. Zpět jsem získala 16 z 24 rozdaných dotazníků. To ovlivnilo pravděpodobně špatně načasované rozdaní dotazníků, tedy před koncem školního roku. Z odevzdaných dotazníků jsem zjistila, že děti, které do mateřské školy dochází na celý den, vnímají školní chov intenzivněji a více o něm doma hovoří (převážně díky odpolední volné hře s gekončíky). Podle devíti rodičů, kteří vyplnili dotazník, se u dětí dokonce zlepšil vztah ke zvířatům a přírodě. Také jsem se rodičů ptala, zda jim vyhovoval vybraný druh. I na tuto otázku byla většina odpovědí kladná, i když někteří rodiče by raději pro chov vybrali některého z přítulnějších živočichů (jako je morče, králík). Potěšilo mě, že devět rodičů označilo náš školní chov jako motivující pro pořízení gekončíka i domů. Během uskutečnění školního chovu gekončíků jsem měla možnost s rodiči o průběhu chovu hovořit. Většina postřehů byla pozitivních, ale to je možná také dáno tím, že rodiče, kteří s chovem nesouhlasili, se k této otázce příliš nevyjadřovali. Při opakovaných rozhovorech směřovaných na gekončíky jsem se také utvrdila v postřehu, že rodiče, kteří mají k přírodě a chovu různých živočichů blíže, se o náš chov více zajímali a podporovali ho. Stejně tak i děti těchto rodičů se o gekončíky více zajímaly, a to hned od počátku projektu.

Děti se nejprve zajímaly převážně o školní chov, ale čím více informací o gekončících získávaly, tím pro ně bylo přirozenější získané informace převést i do otázek týkajících se přírody okolo nás. Například se jednalo o prozkoumávání různých úkrytů pro ještěrky (v teráriu hledání gekončíků pod kůrou či kamenem) nebo získávání informací, zda se čolкови také odlomí ocas při nebezpečí (gekončík noční má ocas odlomitelný). Při nálezů různého hmyzu se děti zajímaly o to, pro jaké zvíře by asi mohl sloužit jako potrava. (Gekončící se krmí hmyzem).

Při pozorování interakcí jsem také zaznamenala, že děti, které mají doma svého zvířecího kamaráda, se do kontaktu s gekončíky více zapojovaly, jejich přímý kontakt byl jistější (děti věděly jak gekončika uchopit). Naopak děti, které se s živočichy v blízkém kontaktu ještě nikdy nesetkaly, k našemu chovu přistupovaly odtažitěji a delší dobu gekončíky jen pozorovaly, ale o to větší bylo jejich nadšení při přímém kontaktu s nimi. Také jsem během pozorování dětí při činnostech spojených s gekončíky zaznamenala, že o chov se více zajímají děti v posledním roce předškolní docházky.

Výsledky své práce jsem porovnála s informacemi z knihy *Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání* (Jančaříková, Havlová, 2014), kdy autorky popisují podobné chování dětí vůči živočichům. Například „*při prvních kontaktech s živočichy projevovaly děti štítlivost a strach*“, tyto projevy během dalších interakcí ustoupily. Dále autorky zmiňují „*detailed soustředěné pozorování živočichů*“, které u dětí rozvíjí myšlení, uvažování a vyjadřování. Autorky také pozitivně hodnotí zapojení dětí do činností spojených s péčí o chovaného živočicha a získávání nových informací o daném druhu živočichů. S názory a postřehy v této publikaci se ztotožňuji, na základě pozorování interakcí dětí s gekončíky jsem získala podobné závěry k jednotlivým činnostem s živočichy.

11. Závěr

Cílem této práce bylo ověřit vliv přítomnosti živého tvora v mateřské škole na celkový rozvoj dítěte ve všech oblastech uváděných v RVP PV. Dále bylo cílem zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa školního chovu, názory rodičů na školní chov a jejich hodnocení. Za dílčí cíle jsem si stanovila podpořit u dětí chuť k interakcím s gekončíky a následně k získávání nových informací o chovu gekončků a jejich využití pro další environmentální činnosti. Na základě školního chovu vést děti k zodpovědnějšímu přístupu ve vztahu k živočichům.

Díky pozorování interakcí dětí s gekončíky i ostatních činností spojených se školním chovem můžu potvrdit, že se u dětí projevil přirozený zájem o exotická zvířata, školní chov byl hodnocen převážně pozitivně a u dětí byl podpořen zájem o získávání nových informací týkajících se školního chovu. Kontakt s gekončíky přinášel dětem radost, pozitivní emoce, zklidnění, rozvoj smyslů, pocit odpovědnosti a spolupráce při péči o gekončíky. Dále se také děti zbavily zbytečného ostychu či strachu z neznámého zvířete.

Rodiče, kteří se ke školnímu chovu vyjádřili prostřednictvím dotazníku, či při osobním rozhovoru, byli převážně pozitivně nakloněni myšlence, aby školní chov byl samozřejmou součástí mateřské školy, a tak bylo pro děti prostředí třídy atraktivnější. Nikdo se ke školnímu chovu nevyjádřil vyloženě negativně.

Velmi pozitivně hodnotím spolupráci s většinou rodičů a jejich zájem. Bohužel musím konstatovat fakt, že se mi nepovedlo vzbudit zájem ostatních pracovníků školy. Myslím si, že každodenní kontakt s živočichy v mateřské škole působí pozitivně na psychickou oblast (lepší soustředěnost, pozornost, celkové zklidnění, zlepšení nálady), dále na oblast sociální (empatie, tolerance, ohleduplnost), a také na komunikační a motivační oblast. Jsem pro zařazení chovu nenáročných druhů živočichů do mateřských škol. Pokud by byl školní chov veden správně, nechybělo by nadšení některých zaměstnanců školy, nabízí živočich mnoho, v podobě nového kamaráda, ale také jako přirozený a nenásilný prostředek, jak vést děti k zodpovědnosti, k plnění povinností a ohleduplného chování vůči všem živým tvorům.

12. Seznam literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina., ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, 212 s. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.

BÉM, Jan. *Koupíme si zvířátko*, Vyd.1. Praha: SPN, 1981,112 s. ISBN neuvedeno.

DURRELL, Gerald Malcolm a Lee DURRELL. *Amatérský přírodovědec: [všestranný praktický průvodce světem přírody]*. Praha, 1997, 320 s. ISBN 80-7209-030-5.

FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9.

FOREJT, Jaroslav. *Gekončík noční.* Vyd. 1. Rudná u Prahy: Robimaus, 2007, 66 s. Abeceda teraristy. ISBN 978-80-903357-3-8.

GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí.* Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 398 s. ISBN 80-7178-279-3.

HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ E. a HAVLOVÁ J. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika).* 2 vyd. Praha: Portál, 2006, 223 s. ISBN 80-7367-061-5.

HERÁŇ, I. *Díváme se na zvířata*, Panorama 1982,214 s. ISBN neuvedeno

HERRSCHER, R. a GRÖSSLE, B. *Výberte dětem zvířátko.* Vyd. 1. Praha: Granit, 1995, 71 s. ISBN 80-85805-31-6.

HOWELL, L., KHAN,S. ,ROGERS K., DAVIDSON, S.,COURTAULD, S. a DAVIES K. *Putování přírodou.* 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co., 2008, 240 s. ISBN 978-80-7352-775-4

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2010, 148 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Ekologie čtená podruhé*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013, 197 s. ISBN 978-80-7290-713-7.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Jana HAVLOVÁ. *Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2014, 124 s. ISBN 978-80-7496-166-3.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Jana BRAVENCOVÁ. *Vyučování za pomoci malých živočichů: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, 56 s. ISBN 978-80-7290-455-6.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2013, 141 s. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-071-0.

KALUŽA, J. *ZOO v domácnosti*, Vyd.1. Praha, SZN, 1971, 227 s. ISBN neuvedeno

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, 52 s. ISBN 978-80-7290-451-8.

KASÍKOVÁ, Hana. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Vyd. 2., Praha: Portál, 2010, 151 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

KELLNEROVÁ, Dana. *Chov zvířat ve školách*. 1. vyd. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2013, 83 s., 12 s. obr. příl. Metodický materiál pro učitele. ISBN 978-80-87604-57-1.

KLUSÁK, Miroslav. *Morální vývoj školáků a předškoláků: paradigmatické výzvy dle Jeana Piageta*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 261 s. ISBN 978-80-246-2325-2.

KRÁL, Josef, Olexa, Aldo. *Zvířata s námi doma*, Praha 1969, ROH, 200 s. ISBN neuvedeno

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., akt. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9.

LHOTSKÝ, Bohumil. *Skleněné domovy*, Praha, 1955, 151s. ISBN neuvedeno

MACENAUEROVÁ, Jitka. *Přírodovědné hry*. 1. vyd., Olomouc: Rubico, 2012, 119 s. ISBN 978-80-7346-147-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013, 143 s. ISBN 978-80-262-0519-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. ISBN 9788024708706.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 159 s. Albatros Plus. ISBN 80-00-01809-8.

ODENDAAL, Johannes. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Vyd. v češtině 1. Praha: Ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Praze, Brázda, 2007, 173 s. ISBN 978-80-209-0356-3.

OBRTTEL, R. *Od agamy po žraloka*, Atria - Albatros 1974, 215 s. ISBN 37-009-74

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

ROGNER, M. *Naše první terárium: [plánování a základní vybavení, zařízení a úprava, nejvhodnější chovanci, správné krmení]*. Vyd. 3. Praha: Granit, 2005, 70 s. ISBN 80-7296-044-X.

SKÝBOVÁ, Jana. *Environmentální výchovné projekty: pro učitelství MŠ a prvního stupně ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008, 44 s. ISBN 978-80-7290-376-4.

SKÝBOVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z didaktiky přírodovědné části prvouky a přírodovědy: pro učitelství prvního stupně*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, 82 s. ISBN 978-80-7290-319-1.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s.

SMRČKOVÁ, Lea. *Začínáme se zvířaty*. 1. vyd. Praha: SZN, 1990, 293 s. Chov. ISBN 80-209-0119-1.

STREJČKOVÁ, Emilie. *Děti, aby byly a žily*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005, 96 s., [16] s barev. obr. příl. ISBN 80-7212-382-3.

SZALAY, Fridrich, Šenk, Bohuslav, *Chováme gekony*, 1.vyd. Kontakt plus 1998, ISBN 80-88855-25-X.

ŠTRAUB,Robert. NIEDL, Jiří. *Teraristika v koutku živé přírody*, 1.vyd. Obert SPN - Praha, 1971, ISBN neuvedeno

VELEMÍNSKÝ, Miloš. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007, 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

Elektronické zdroje -

www.gekoncik-nocni.cz

www.teraplanet.cz/gekoncik-nocni/

www.gekoncik.com

Jančaříková, K. Zooasistence v pedagogické praxi [online]. Poslední úpravy 22. 12. 2009. [cit. 2010-03-01].

Dostupné na <http://www.envigogika.cuni.cz/envigogika-2009-iv-3/zooasistencev-pedagogicke-praxi_cs>.

ESAAT- European Society for Animal Assisted Therapy [online]. C2005, poslední revize 03.08.2015 [cit.2009-02-22]. Dostupné na: www.esaat.org.

13. SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha 1- Souhlas rodičů

Příloha 2- Dotazník pro rodiče

Příloha 3- DVD disk s fotografickou a videodokumentací

Příloha 1.

Souhlas s pořizováním fotografií a videonahrávek

Souhlasím se zpracováním fotografií a videonahrávek v mateřské škole Lísteček pro studijní účely paní učitelky Marie Kovalové, při dokumentaci interakcí dětí s gekončíky.

Jméno dítěte a podpis zákonného zástupce:

.....

DATUM

Příloha 2. Ukázka vyplněného dotazníku pro rodiče:

Dotazník pro rodiče týkající se chovu gekončků nočních v MŠ

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který slouží pouze pro účely mé bakalářské práce na téma: *Chov gekončků nočních v mateřské škole a jeho využití k probuzení a prohloubení zájmu dětí o přírodu.*

Předem Vám děkuji za Vaši spolupráci a ochotu.

Marie Kovalová

(učitelka MŠ a studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro MŠ, Pedagogická fakulta UK).

Věk dítěte navštěvující MŠ -⁵.....

Dívka – ~~chlapec~~ (nehodící se škrtněte)

1. Kolikátým rokem navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu? Odchází Vaše dítě převážně po obědě či odpoledne? (během odpoledne mají děti možnost si s gekončiky volně "hrát").

3 rokem, spíše po o

2. Vypráví doma Vaše dítě o chovu gekončků nočních ve školce?

(Jeho zážitky, projevy a změny chování související s chovem zvířat ve třídě, zájem /nezájem o zvířata).

Ano, vypráví. Jakmile se gekončci objevili ve školce okamžitě jsem byla doma i informována o tom, jaká že zvířátka děti dostala. - jak se ~~ona~~ mají starat, co papají a jak mají být na ně opatrní aby jim neubližovala. Doma na návštěvu se objevily i obrázky které souvisely s gekončiky.

3. Jaký je Váš názor na školní chov?

S chovem jakýchkoliv zvířátek ve školce mohu jedině souhlasit

Vztah: pozitivní vztah k zvířátkům = lékyphnější člověk!

Příloha 3.

DVD disk s fotografickou a videodokumentací

